

Tahdon kirkossa!
Sateenkaariparien tarinat portailta alttarille

Toimittaneet

Aino-Maija Elonheimo, Miska Karhu ja Arja Majuri

Tolle lege 5

Vartija 2022

© Vartija ja kirjoittajat
Ulkoasu Arja Majuri ja Miska Karhu
ISBN 978-952-69780-3-1 (PDF)
ISSN 2242-8917
e-kirjajulkaisu, Helsinki 2022

Tahdon kirkossa!
Sateenkaariparien tarinat portailta alttarille

Toimittaneet
Aino-Maija Elonheimo, Miska Karhu ja Arja Majuri

Tolle lege 5
Vartija 2022

Sisällys

1. Aluksi.....	6
2. Arkkipiispa Tapio Luoman tervehdys Yhteinen hääkuva -tapahtumalle	8
3. Avioliitto yhteiskunnassa.....	9
Toimittajien kommentit.....	9
<i>Vihkiryijy jalkojemme alla</i>	11
Tahdon2013-kampanja osana keskustelua samaa sukupuolta olevien parien oikeuksista.....	16
<i>Sokkotreffeilta morsian</i>	22
Vispilänkaupoista vihkipallille – suomalaisen avioliiton historiaa ja nykypäivää.....	24
<i>Breathe me</i>	28
Avioliitto – aikansa elänyt instituutio?	31
<i>Katseita ja tunteiden huumaa Wäiskillä</i>	39
4. Avioliitto kirkollisena kysymyksenä	41
Toimittajien kommentit.....	41
<i>Sanoimme toisillemme tahdon</i>	43
Avioliitto teologisesta ja kirkollisesta näkökulmasta	46
<i>Edelleen portailla</i>	52
Pakollinen siviilivihkiminen ja vapaaehtoinen siunaus	54
<i>Rakkautta jo vuodesta 1985</i>	60
Pekka Kivekkään puhe.....	62
“Emme voi loputtomiin vain keskustella ja kipuilla keskenämme” – Kirkolliskokouksen avioliittokeskustelu 2010-luvulla.....	66
<i>Mitäpä jos sä pelkää turhaan?</i>	72
Puhe Yhteinen hääkuva -tapahtumassa 29.6.2018 Helsingin tuomiokirkon portailla.....	75
5. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kirkossa	77
Toimittajien kommentit.....	77
<i>Ari ja Tapani päätyivät Kotisaarelle</i>	79
Dogmien hapuilusta käytännön toimiin	82
Sateenkaaripapiksi	85
<i>Rakkaus on suuri lahja</i>	87

Kaksista raiteista samalle raiteelle – Kirkon tulevaisuus tasa-arvotekijänä.....	88
<i>Kyse on rakkaudesta</i>	93
<i>Kolme miestä ja naiset</i>	94
6. Emeritusarkkipiispa Kari Mäkisen tervehdys Yhteinen hääkuva -tapahtumalle	96
7. Lopuksi	97
8. Kirjoittajat	99
9. Aiheesta lisää.....	101

1. Aluksi

Tämä kirja sai alkunsa Helsingin Tuomiokirkon portailla kesäkuussa 2018 otetusta yhteisestä hääkuvasta. Kokoonnuimme Helsinki Pride -viikon perjantaina liki 50 hääparin voimin. Tuolloin kyseisen kirkon ovet olivat vielä sateenkaariparien häiltä suljetut – samana vuonna ne jo aukesivat.

Monien kirkkojen ovia kolkuttelemme yhä. Tilanne, jossa Suomen lain mukaan samaa sukupuolta olevat parit voidaan vihkiä, on johtanut Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa omituiseen skismaan, jonka vaikutukset pahimmassa tapauksessa jatkuvat naispappeus-keskustelun tavoin vuosikymmeniä.

Samaa sukupuolta olevien parien onnellisesta, iloisesta ja ainutlaatuisesta juhlasta, avioliittoon vihkimisestä ja häistä, on tullut kiistakapula, jossa kirkon¹ enemmistö on jäänyt pienen konservatiivisen porukan panttivangiksi. Rakkauden ja tasa-arvon sanomaa julistava kirkko toimii jäseniään kohtaan eriarvoistavasti.

Tässä kirjassa yhdistyvät kaksi eri kirjallisuudenlajia: tietopohjaiset artikkelit ja henkilökohtaiset tarinat. Haluamme kertoa yksittäisten hääparien tarinoita ja kuvata, kuinka rakkaus sai alkunsa ja miksi (kirkko)häillä oli ja on merkitystä. Nämä tarinat osoittavat, kuinka eri ikäisiä ja erilaisia ihmisiä asia Suomessa koskettaa. Olemme halunneet säilyttää tarinoiden omaäänisyyden ja rytmin, ja tuoda täten kirjoittajien persoonaa esiin. Kiitos kaikki kirjoittajat, kun jaoitte tarinanne lukijoiden kanssa. Kiitos rohkeudestanne!

Toisaalta kirjassa valotetaan asiantuntijapuheenvuoroin sitä yhteiskunnallista ja kirkollista ilmapiiriä, jota 2010–2020-lukujen taitteessa elettiin. Tähän kuuluvat muun

¹ Kun puhumme ”kirkosta”, viittaamme Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Se on kirjamme uskonnollinen, institutionaalinen ja kulttuurinen konteksti, johon nämä tarinat kiinnittyvät.

muassa pohdinnat siitä, kuinka samaa sukupuolta olevien vihkiminen saatiin eduskunnassa läpi ja millainen kirkollisen vihkimisen historia on. Kirjassa kuvataan myös sitä kirkkoa, jossa näitä avioliittoja edelleen vastustetaan ja jossa kirkon ovien aukeneminen ei ole vielääkään itsestäänselvyys. Osa näistä muistoista on kipeitä ja haavoittavia.

Näiden kahden kirjallisuudenlajin lisäksi kirjasta löytyy aiheeseen liittyviä puheita ja jopa runo. Kirja haluaa myös muistaa juuriaan eli Yhteinen hääkuva -tapahtumaa. Alkuun ja loppuun on kerätty nykyisen arkkipiispan ja emeritusarkkipiispan tervehdykset tapahtumalle. Ne symboloivat viralliselta taholta tullutta hyväksyntää tapahtumalle.

Kirjamme ensisijainen tarkoitus on olla historiallinen dokumentaatio. Kirjassa näytetään, millaisia olivat ensimmäiset sateenkaarihäät, mitä tunteita ne herättivät, missä ja miten vihkimisiä suoritettiin. Ehkä jo kymmenen vuoden päästä ihmettelemme näitä tapahtumia ja kysymme, miten oli mahdollista joutua vihityksi kirkon portailla alttarin sijaan. Kirjan lopussa käänämme katseemme tulevaisuuteen ja pohdimme, millainen tasa-arvotoimija kirkko tulevaisuudessa voisi olla. Siinä yhteydessä myös sukupuolivähemmistöön kuuluvat saavat ääneen: turvallisen ja yhdenvertaisen tilan löytyminen heille on kirkon suuria haasteita tulevaisuudessa.

Haluamme olla mukana rakentamassa tasa-arvon ja toivon kirkkoa, joka on hyvä kaikille. Vähitellen sateenkaarihäät lakkaavat olemasta uusia ja outoja, ja niistä tulee osa niin kirkon kuin yhteiskunnankin normaalia elämää. Toivottavasti myös muut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä toiseuttavat ja eriarvoistavat rakenteet ja käytännöt vähitellen poistuvat.

Helsingissä, Hämeenlinnassa ja Lohjalla, toukokuussa 2022

Aino-Maija Elonheimo, Miska Karhu ja Arja Majuri

2. Arkkipiispa Tapio Luoman tervehdys Yhteinen hääkuva - tapahtumalle

Turussa 20 kesäkuuta 2018

Hyvät Yhteinen hääkuva -tapahtuman osallistujat

Kiitos kutsusta Yhteinen hääkuva -tapahtumaan. Koska en pääse siihen osallistumaan, lähetän teille henkilökohtaisen tervehdykseni.

Olette löytäneet rinnallenne kumppanin, jonka kanssa haluatte elämäenne jakaa. Onnittelen teitä tapahtumaan osallistuvia aviopareja ja toivotan teille Jumalan siunausta ja hänen hyvää johdatustaan.

Parhain terveisin

Tapio Luoma
Arkkipiispa

3. Avioliitto yhteiskunnassa

Toimittajien kommentit

Halusimme tulla yhteiskunnallisesti tunnustetuksi ja koimme, että tulimme tasa-arvoisemmaksi suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Emme olleet enää näkymättömiä lähisuvuillemme. Olimme tulleet jäädäksemme. -Katri ja Katri-

Avioliitto on yhteiskunnallinen ja juridinen instituutio, jonka tarkoituksena on suojata taloudellisesti heikompaa osapuolta ja turvata perheen lasten asemaa. Kaikkialla maailmassa sillä on myös kulttuurisia ja uskonnollisia merkityksiä. Tässä kirjamme osassa tarkastelemme avioliittoa ennen kaikkea yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Avioliittokäsitys on muuttunut vuosisatojen kuluessa. Tavat, toimijuus ja perinteet, joita nykyään Suomessa liitämme avioliittoon ja sen solmimiseen, eivät aina ole olleet samanlaisia. **Kirsi Vainio-Korhonen** kirjoittaa tässä luvussa suomalaisen avioliiton historiasta ja nykypäivästä.

Suomen avioliittolainsäädäntö muuttui 1.3.2017, kun tasa-arvoinen avioliittolaki tuli voimaan. Se ei kuitenkaan tapahtunut yllättäen tai helposti. **Nina Järviö** kirjoittaa tässä luvussa menestyksekkästä Tahdon2013-kampanjasta. Rakkauteen ja tasa-arvoon keskittyvä kampanja toi teeman positiivisella tavalla kaikkien tietoisuuteen. Yhteiskunnallinen asenneilmapiiri oli lakimuutokselle lopultakin kypsä. Lakialoitetta samaa sukupuolta olevien parien avioliitosta olivat siinä vaiheessa käsitelleet useat eri eduskunnat jo vuodesta 1993 alkaen.

Avioliittoa instituutiona on myös kritisoitu monesta suunnasta. **Anna Moring** valottaa tekstissään avioliittokritiikin päämuotoja ja pohtii mahdollisia tapoja, joilla avioliitto voisi tulevaisuudessa muuttua. Kaikessa heteropatriarkalisuudessaan ja mononormatiivisuudessaan avioliitto on Moringin mukaan edelleen 2020-luvun Suomessa tasa-arvoa lisäävä ja naisia suojaava instituutio.

Vihkiryijy jalkojemme alla

Arja ja Maija Majuri

Ovikello soi, ja Maija astui maailmaani. Hän oli tulossa haastattelemaan minua kirjaan, joka oli tekeillä yhdessä sateenkaariveteraani Ritva Kurjen kanssa. Maija oli saanut puhelinnumeroni Ritvalta saatesanoilla: ”Hänellä on niin mielenkiintoinen tarina.” Haastattelu venyi pitkälle iltapäivään. Tarkentavia kysymyksiä varten Maija soitti, ja huomaamatta puheluista tuli miltei päivittäisiä. Ne venyivät tuntien mittaisiksi, kun oli niin hyvä jakaa haastattelun nostamia kokemuksia ja tunteita.

Tapasimme muutaman viikon kuluttua sattumalta vuoden 1996 Helsinki Pridella eli silloisilla Vapautuspäivillä. Maija ei ollut Pride-ihmisiä, mutta oli tuttavan houkuttelemana tullut naistentansseihin. Kävelin ravintolasaliin, aivan sattumalta suoraan Maijan ja tämän tuttavan pöytään ja sanoin: ”Ai, sinä pidit minulle paikkaa.” Naistentanssien päivämäärästä on tullut vuosipäivämme, sillä tuon illan jälkeen emme päässeet irti toisistamme. Tuttava pitää edelleen itseään parisuhteemme kummina. Jo seuraavana päivänä tapasimme naisten eväsretkellä. Istuimme vaahteran alla filillä ja keskustelimme vain keskenämme. Eväät loppuivat. Muut tapahtuman osallistujat poistuivat. Me istuimme katsellen toisiamme ja kerroimme elämästämme. Olihan meillä kummallakin yli 40 vuotta elämäntarinaa jo takanamme.

Vain muutaman viikon jälkeen seisoin punaisen matkalaukkuni kanssa Maijan ovella, minulle vieraassa kaupungissa. Ja pian astuimme pikkukaupungin huonekaluliikkeestä ulos, katsoimme toisiamme ja kysyimme yllättyneinä: ”Mitä olemme tehneet?” Olimme ostaneet parisängyn.

Kuin enkeleiden johdattamana voitimme lähikaupan limsamaistiaisissa pääpalkinnon, kahden hengen matkan New Yorkiin. Päätimme mennä kihloihin Vapaudenpatsaalla

Manhattanilla. Sormukset ostimme Suomesta lähtiessämme. Muistan hyvin kultaliikkeen myyjän hitaan katseen, kun hänelle selvisi, että sormukset tulevat kahdelle naiselle. Elimme 1990-luvun loppua. Tapaamisestamme oli kulunut vain kuukausia. Sormukset vaihdoimme vaahterapuun alla kanadanhanhien ympäröimänä. Kuohuviinimaljojen jälkeen maailmankuulu patsas sai uuden nimen, ”Ämmykkä”.

Löysimme ensimmäisen kerran sateenkaarimessun New Yorkissa vaatimattomalta sivukadulta, rautaporttien sulkemalta takapihalta. Jatkoimme matkaa sukulaisia tapaamaan Torontoon. Sieltä löysimme sateenkaarikansan oman suuren kirkkorakennuksen. Sen yhteydessä oli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille tarkoitettu vanhainkoti, ravintola, pelisaleja ja aktiviteetteja pitkin päivää.

Osallistuimme illalla messuun liikuttuneina. Vaikka oli lomakausi, kirkkosalissa on runsaasti väkeä. Messun lopussa pappi ilmoitti, että hän on saanut tietää, että messuun osallistuu henkilöitä Suomesta. Hän kutsui meidät alttarille. Hämmentyneinä menimme suuren kirkkosalin alttarikaiteelle ja pyynnöstä polvistuimme. Pappi jakoi ison ehtoollisleivän eli öylätin kahteen osaan, katoi viinimaljaan ja ojensi ne meille. Hän siunasi meidät pannen kädet päämme päälle. Kirkkokansa taputti. Liikituksen kyyneleet sumensivat näkökenttää, kun kävelimme paikallemme kirkonpenkkiin. Minusta tuntui kuin meidät olisi vihitty. Kaikki palapelin palat lentelivät äkkiä kohdalleen. Olin ehjä. Olin samaan aikaan uskovainen ja homoseksuaali.

Kun suunnittelimme häitä 21 vuotta myöhemmin, oli itsestään selvää, että niiden yhteydessä pitää olla sateenkaarimessu. Sen lisäksi halusin käyttöön suunnittelemani sateenkaaren värisen vihkirijyn. Oikean vihkirijyn kokoinen Sateenkaariryijy ommeltiin talkoilla syksyllä 2001, kun odotimme parisuhdelain voimaantuloa. Ryijy kiersi kodista kotiin. Monet solmivat siihen tunteensa ja haaveensa. Vihkirijyn merkityshän on, että yhteisö kantaa nuortaparia. Ennen kylän naiset suunnittelivat ja ompelivat ryijyn ja lahjoittivat sen kotikirkkoon vihkipareja varten.

Sateenkaarivihkirijyjä ommeltaessa meillä oli vain hämää haaveita omista häistä. Ryijy lahjoitettiin Setalle sieltä lainattavaksi sateenkaariparien häijuhliin².

Koska meitä ei saanut vihkiä kotikirkossamme, päätimme, että vihkiminen tapahtuu kirkon vieressä sijaitsevassa kirkkopuistossa, joka kuului kaupungille. Meidät vihki käräjäoikeuden notaari telttakatoksen alla lämpimästi hymyillen. Hän sanallisti vihkipuheessaan meidän tuntojamme. Sanoessamme ”tahdon” näimme avoimen kotikirkkomme oven kivimuurin takaa. Helsingin sateenkaarimessun Ääniset-kuoro lauloi: ”Rakkaus on lahja Jumalan.”

Vihkimisen jälkeen satapäinen todistajien joukko siirtyi Pyhän Laurin kirkkoon, missä sateenkaarimessun toimitti kaksi pappisystäväämme. Heidän avioliittonsa oli siunattu aiemmin samalla viikolla, ja olimme olleet sitä todistamassa. Messun eri osat ja musiikki kertoivat tarinaamme. Avustajina toimivat Arjan sukulaiset Ruotsista, Maijan lapsenlapset sekä ystäviä Suomesta ja eri puolilta Eurooppaa. Saarnan piti sateenkaariaktivisti vuosikymmenten takaa, kääntäjä Kersti Juva, ja musiikista vastasi muusikko ja lauluntekijä Petri Laaksonen.

Alkuprosessiossa eli ristikulkuueessa kuljimme Maijan kanssa viimeisinä ja ajattelimme, että aina on edellä kulkijoita. Heille annoimme symbolisesti tilaa. Mutta messun lopussa kuljimme ylpeinä ja siunattuina ristikulkuueen edessä yhdessä läheistemme kanssa.

Emme halunneet kenellekään papille seurauksia tai rangaistuksia siitä, että menemme naimisiin. Siksi toimimme kiusallisen pikkutarkasti piispojen ohjeistuksen ja seurakunnan antamien ohjeiden mukaan. Avioliittomme siunattiin rukoilemalla meidän ”kanssa ja puolesta”, kuten piispat olivat ohjeistaneet. Polvistuimme alttarilla

² Ryijy on edelleen lainattavissa Setalla.

sateenkaariryijyn päällä, ja papit siunasivat sormuskätemme. Sormuksiahhan ei saanut vaihtaa kirkossa eikä avioliittoa saanut siunata kirkon virallisen kannan mukaan. Mutta me tulimme näkyviksi juuri siunauksessa, koska sitähän me halusimme. Jumalan siunauksen liitollemme, jonka välittivät kirkkotila, papit ja hääväki, jonka joukossa oli lukuisia kirkon työntekijöitä pantapaidoissaan.

Tämän jälkeen meidät puettiin kuorissa eli alttarialueella sateenkaaren väreihin kansainvälisen sateenkaarilaulun säestyksellä: ”Courage to Follow the Law of Love.” Sen on sanoittanut Ulla Kosonen ja säveltänyt Petri Laaksonen. Sateenkaarimessun lopussa oman seurakunnan kirkkoherra siunasi meidät ja koko kirkkoon kokoontuneen hääväen.

Hääjuhlaan ahtauduimme seurakunnan leirikeskukseen, jonne ystävämme olivat koristelleet juhlatilan. Perinteen mukaan hääaterian jälkeen kertoivat ystävät ja lastenlapset kohtaamisistamme vuosikymmenten varrella. Olimmehan lastenlapsille aina olleet olemassa kahden mummon mummolana. Nauru ja kyyneleet sekoittuivat kahden diakonin tekemään lauluun, joka kertoi meidän keltaisesta kodistamme, omakotitalosta metsän keskellä, jonka suojissa ovat muutamat parisuhteet alkaneet. Ilta päättyi navettatansseihin.

Emme saaneet kirkkohäitä. Sateenkaarimessu loi kuitenkin monin tavoin pyhyiden ja rakkauden ikuisuuden kokemuksen. Minä Arja olen pappina vihkinyt urani aikana ehkä parisataa paria. Vihkipuhetta kirjoittaessani olen kokenut usein toiseutta. Olen ollut tunteissani syvästi läsnä ja iloinnut vihkiparin kanssa löytämisen armosta. Mutta en ole osannut kuvitella, mitä alttarikaiteen toisella puolella koetaan.

Vasta avioliittoon vihkiminen Maijan kanssa avasi minulle vihkimisen kirkollisen merkityksen. Selkämme takana hehkuttivat ystävämme ja sukulaisemme ikuista rakkautta. Keskiaikaisen kirkon seinät kertoivat satoja vuosia vanhan perinteen

jatkuvuudesta. Sukupolvet ennen meitä todistivat, että rakkaus on jumalallista ja kaunista. Vihittyinä meitä Maijan kanssa kannatellaan, toipa elämä eteemme mitä tahansa. Jumalan rakkaus on yhtä järkähtämätöntä ja totta kuin kivikirkon lattia polviemme alla, jota sateenkaariryijy pehmentää.

Tahdon2013-kampanja osana keskustelua samaa sukupuolta olevien parien oikeuksista

Nina Järviö

Vuonna 2013 Suomessa tuntui olevan yksi puheenaihe ylitse muiden: avioliittolain mahdollinen muuttaminen ja samaa sukupuolta olevien parien avioliittojen salliminen. Joukko nuoria kansalaistoimijoita oli päättänyt hyödyntää uutta suomalaista kansalaisaloiteinstituutiota viedäkseen eteenpäin avioliittolain muutosta. Kampanja, jonka avulla kansalaisaloite oli tarkoitus viedä läpi, tuli tunnetuksi nimellä Tahdon2013.

Miksi samaa sukupuolta olevien parien avioliitot nousivat poliittisen keskustelun keskiöön Suomessa juuri tuolloin? Miten Tahdon2013-kampanja onnistui uudistuksessa, jossa aiemmat yritykset olivat epäonnistuneet?

Parisuhteen rekisteröinnistä avioliitto-oikeuden vaatimiseen

Halu ja tarve kansalaisaloitteelle tasa-arvoisesta avioliittolaista ei syntynyt tyhjästä, vaan sen taustalla oli pitkään jatkunut keskustelu samaa sukupuolta olevien parien parisuhteiden virallistamisesta niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. Vuonna 1989 Tanskasta tuli ensimmäinen moderni valtio, jossa homo- ja lesbopareille mahdollistui modernin valtion tunnustama parisuhteen virallistaminen. Tuolloin Tanska hyväksyi parisuhteen rekisteröinnin ja loi samalla täysin uuden instituution. Tanskan parisuhdelaki vauhditti keskusteluja samaa sukupuolta olevien parien asemasta useassa muussa Euroopan maassa. Seitsemän vuotta Tanskan uudistuksen jälkeen parisuhteen rekisteröimisen salliva lainsäädäntö olikin voimassa kaikissa Pohjoismaissa Suomea lukuun ottamatta.

Suomen ensimmäinen lakialoite samaa sukupuolta olevien parien parisuhteiden virallistamiseksi tehtiin Vasemmistoliiton kansanedustaja Outi Ojalan toimesta ja Seta ry:n silloisen puheenjohtajan avustuksella vuonna 1993. Aloite raukesi, ja Ojala uusi

sen muokattuna vuonna 1996. Vaikka toinenkaan aloite ei menestynyt eduskunnassa, eteni itse asia. Lopulta laki rekisteröidystä parisuhteesta (950/2001) hyväksyttiin eduskunnassa vuonna 2001, ja laki astui voimaan vuonna 2002.

Yli kymmenen vuotta tekeillä ollut parisuhdelaki ei kuitenkaan miellyttänyt kaikkia. Lailla oli toki konservatiiviset vastustajansa, mutta siihen eivät myöskään olleet tyytyväisiä kaikki yhdenvertaisuutta kannattavat tahot. Kahden eri instituution katsottiin erottelevan pareja sukupuolen perusteella. Seksuaalivähemmistöjen suomalaisen historiaan erikoistuneen tutkijan Tuula Juvosen mukaan parisuhdelaki osoittautui jo voimaan tullessaan sekä syrjiväksi että vanhentuneeksi.

Samana vuonna, kun Suomi hyväksyi lain samaa sukupuolta olevien pariin parisuhteen rekisteröinnistä, mahdollisti Alankomaat ensimmäistä kertaa valtion tunnustaman avioliiton samaa sukupuolta oleville pareille. Ei siis ole yllättävää, että keskustelut samaa sukupuolta olevien pariin avioliitto-oikeudesta käynnistyivät Suomessa varsin pian parisuhteen rekisteröinnin mahdollistumisen jälkeen.

Vain neljä vuotta parisuhdelain voimaantulon jälkeen vihreiden kansanedustaja Oras Tynkkynen teki lakialoitteen avioliiton avaamisesta samaa sukupuolta oleville pareille. Tynkkynen tekemää aloitetta ei kuitenkaan otettu eduskunnan käsittelyyn. Hän uusi tasa-arvoiseksi avioliittolaiksi nimeämäänsä instituutiota ajavan lakialoitteen vuonna 2009, jolloin sitä tuki hänen lisäks viisi kansanedustajaa viidestä muusta eduskuntapuolueesta. Vaikka esitys ei tälläkään kertaa edennyt eduskunnan äänestykseen, laajeni keskustelu avioliittolain uudistamisesta koskettamaan aiempaa useampaa puoluetta.

Kiista samaa sukupuolta olevien pariin avioliitto-oikeudesta jatkui, ja aihe oli yksi vuoden 2011 eduskuntavaalien näkyvimmistä keskustelunaiheista. Sen herättämästä huomiosta huolimatta avioliittolain uudistaminen jätettiin hallitusohjelman ulkopuolelle. Tällöin joukko silloisten hallituspuolueiden kansanedustajia –

kristillidemokraatteja lukuun ottamatta – laati aloitteen avioliittolain avaamiseksi. Järjestyksessään kolmas aloite avioliittolain uudistuksesta jätettiin maaliskuussa 2012, jolloin vastaavanlainen laki oli voimassa kahdeksassa Euroopan maassa, mukaan lukien kaikki muut Pohjoismaat.

Tässä vaiheessa alkoi olla selvää, ettei kysymys avioliittolain muuttamisesta ollut vain jonkin tietyn puolueen intresseissä, eikä keskustelu noudattanut selkeää oikeisto-vasemmisto-linjaa. Keskustelu oli levinnyt kaikkiin puolueisiin, ja poliittinen jako muodostui liberaalien ja konservatiivisten poliitikkojen välillä. Kolmannen aloitteen allekirjoitti lopulta yhteensä 76 kansanedustajaa kuudesta puolueesta. Hajontaa esiintyi sekä puolueiden välillä että niiden sisällä.

Vaikka avioliittolain uudistukselle löytyi kannatusta kaikissa paitsi kahdessa eduskuntapuolueessa, äänesti eduskunnan lakivaliokunta helmikuussa 2013 yhden äänen enemmistöllä, ettei kolmatta aloitetta oteta käsiteltäväksi valiokunnassa eikä näin ollen eduskunnassakaan. Lakialoite avioliittolain avaamiseksi samaa sukupuolta oleville pareille raukesi kolmannen kerran, jolloin keskustelut siirtyivät eduskunnan sisältä yhä vahvemmin kansalaisyhteiskunnan pariin.

Kaikki puhuvat Tahdon2013-kampanjasta

Kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista sai alkunsa alkukesästä 2012, jolloin joukko aktivisteja päätti ryhtyä ajamaan avioliittolakiuudistusta, jonka aikaansaamisessa kansanedustajat olivat epäonnistuneet. Suomalainen kansalaisaloiteinstituutio oli tähän aikaan vielä hyvin nuori. Perustuslain muutoksen ja vuonna 2012 voimaan tulleen kansalaisaloitelain mukaan kansalaisaloite voidaan viedä eteenpäin eduskunnalle keräämällä 50 000 allekirjoitusta Suomen kansalaisilta kuuden kuukauden sisällä.

Tahdon2013-kampanjan ajaman kansalaisaloitteen kannatusilmoitusten kerääminen käynnistettiin tasa-arvon päivänä 18.3.2013. Aloite keräsi runsaat 100 000

kannatusilmoitusta ensimmäisen vuorokauden aikana ylittäen heti kansalaisaloitelain vähimmäismäärän. Kuuden kuukauden keräyksen aikana allekirjoituksia kertyi runsaat 160 000, ja Tahdon2013-kampanja on edelleen kirjoittamishetkellä eniten allekirjoituksia kerännyt kansalaisaloite Suomessa. Kansalaisaloitteesta tasa-arvoisen avioliittolain puolesta tuli myös ensimmäinen suomalainen kansalaisaloite, jonka esittämä lakiuudistus on hyväksytty eduskunnan käsittelyssä. Uudistettu avioliittolaki astui voimaan 1.3.2017.

Samaa sukupuolta olevien parien parisuhteiden virallistaminen ja avioliitto olivat olleet osa suomalaista seksuaalipoliittista keskustelua pitkään ennen Tahdon2013-kansalaisaloitekampanjan lanseerausta. Kampanja oli kuitenkin eräänlainen kulminaatiopiste, joka hetkellisesti tuli merkitsemään muutakin kuin avioliittolakia. Kampanjaa tukemalla oli mahdollista osoittaa oma liberaali ”suvaitsevaisuutensa”³ seksuaalivähemmistöjä kohtaan, tai vaihtoehtoisesti määrittyä konservatiiviksi vastustamalla aloitteen läpimenoa.

Tahdon2013-kampanjan herättämä huomio teki siitä poikkeuksellisen suomalaisessa homoseksuaalisuuden historiassa. Jos Suomessa vietti aikaa kansalaisaloitekampanjan aikaan, oli avioliittolakiin liittyvää yhteiskunnallista keskustelua hyvin vaikea välttää kuulemasta. Mediat kirjoittivat runsaasti aiheesta, ja avioliittolain uudistamisen puolesta ottivat kantaa niin lukuisat julkisuuden henkilöt, yhteisöt kuin yksityishenkilötkin.

Sosiaalisen median rooli oli keskeinen Tahdon2013-kampanjassa. Sen lisäksi, että yksityishenkilöiden oli mahdollista allekirjoittaa kansalaisaloite, päättivät monet tehdä näkyväksi tukensa myös omissa sosiaalisen median kanavissaan. Tämä onnistui muun muassa jakamalla ja tykkäämällä Tahdon2013-kampanjan sosiaalisen median

³ Kirjoitan ”suvaitsevaisuudesta” lainausmerkeissä tuodakseni esiin käsitteeseen sisäänrakennetun valta-asetelman, joka liian usein jää toteamatta. Arkikielessä suvaitsevaisuudesta puhuminen on varsin yleistä, vaikka käsite pitää sisällään ajatuksen siitä, että jollain on valta suvaita tai olla suvaitsematta toisia.

julkaisuista tai lisäämällä Tahdon2013-logon omaan sosiaalisen median profiilikuvaansa.

Poikkeuksellisesti jopa tahot, jotka harvoin osallistuvat poliittisiin keskusteluihin Suomessa, ilmoittivat julkisesti tukevansa lakimuutosta. Tällaisia olivat esimerkiksi suomalaiset yliopistot ja isot yritykset. Hiljaisuus aiheesta, josta kaikki puhuivat, olisi voitu tulkita aloitteen vastustamiseksi. Myös joukko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappeja otti näkyvästi kantaa kansalaisaloitteen puolesta ja toivat näin ilmi sen, että äänet kirkon sisällä olivat moninaiset virallisesta linjasta huolimatta.

Rakkautta ja tasa-arvoa

Sen lisäksi, että taustalla oleva pitkä keskustelu samaa sukupuolta olevien parien parisuhteiden virallistamisesta vaikutti Tahdon2013-kampanjan onnistumiseen, laajalla julkisella keskustelulla oli myös vaikutuksensa. Keskeistä oli se, millä tavalla asiasta puhuttiin. Kaksi merkittävää tapaa puhua samaa sukupuolta olevien parien avioliitoista oli keskittyminen yhtäältä rakkauteen ja toisaalta tasa-arvoon.

Kansalaisaloitekampanjan viestintä keskittyi positiivisuuteen. Tässä valitussa linjassa pysyttäytyttiin ammattimaisen tiukasti, jopa silloin, kun ympäröivä yhteiskunnallinen keskustelu kärjistyi. Rakkaus näyttäytyi erilaisia parisuhteita yhdistävänä tekijänä, sillä kaikkien rakkaus on yhtä arvokasta. Keino on tuttu myös kansainvälisestä kontekstista, jossa *love is love*, eli rakkaus on rakkautta -iskulause, on tullut tutuksi nimenomaan samaa sukupuolta olevien parien avioliitto-oikeuden yhteydessä.

Toisaalta kampanjan viestinnässä painotettiin sitä, että uudistus ei koskenut pientä vähemmistöä vaan koko suomalaista yhteiskuntaa. Tämä tapahtui erityisesti korostamalla sitä, että kansalaisaloitteessa oli kyse tasa-arvosta. Koska suomalaisen nationalistiseen identiteettiin sisältyy käsitys Suomesta eräänlaisena tasa-arvon mallimaana, oli tasa-arvoon tukeutuminen voimakas retorinen keino. Tasa-arvon vastustaminen saatettiin nähdä eräällä tavalla epäisänmaallisena.

Tahdon2013-kampanjalla on merkittävä rooli suomalaisessa homoseksuaalisuuteen, sukupuoleen ja parisuhteiden virallistamiseen liittyvässä historiassa. Samaan aikaan kampanja ja sen yhteydessä käydyt keskustelut ovat kuitenkin myös osa laajempaa rajat ylittävää jatkumoa. Se on pieni palanen pitkässä yhteiskunnallisessa ketjussa, joka jatkaa muovautumistaan ja vaikuttaa meihin niin yksilöinä kuin laajemmin yhteisöinä.

Nina Järviö

FT, Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan asiantuntija

Sokkotreffeiltä morsian

Pirita ja Viivi

Löysimme toisemme vuonna 2016 Facebookin sateenkaariryhmästä. Tämän jälkeen viestittelimme useita kertoja päivässä. Hymy oli herkässä aina, kun huomasi toisen kirjoittaneen jotain. Ensitapaaminen oli viikon jälkeen ensimmäisestä viestistä. Tapaaminen sovittiin Hanko Pride -tapahtumaan. Sovimme, että Viivi tulisi hakemaan minut Vihdistä, josta menisimme yhtä matkaa Hankoon.

Ihan ensi kosketus tapahtui siis Vihdissä eräällä parkkipaikalla. Itse saavuin tapaamiseen tyylikkäästi muutaman minuutin myöhässä. Astuttuani ulos autosta näin pitkän, tyrmäävän kauniin Viivin odottamassa minua ruusu kädessä. Sain ruusun ja halauksen. Se oli sellainen jalat alta vievä kohtaaminen.

Automatkalla Hankoon olin erittäin jännittynyt, mutta samalla Viivi tuntui tutulta ja turvalliselta. Hangossa suuntasimme Pride-tapahtumaan, jossa kävelimme käsi kädessä, ja tuntui kuin kaikki muu ympärillämme olisi haihtunut pois. Näimme vain toisemme ja kauniin kesäpäivän.

Viivissä rakastuin hänen tapaansa ottaa minut huomioon. Siihen miten hän arvostaa minua omana itsenäni eikä yritä muuttaa minua. Viivin pienikin hipaisu ihollani sai ja saa perhoset lentämään vatsassani ihan urakalla.

Tahdoimme mennä naimisiin, koska meillä oli hyvä olla yhdessä omina itsenämme. Haluamme jakaa koko loppuelämämme toistemme kanssa niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina. Haluamme jakaa arjen kaikkine haasteineen toinen toisiamme tukien.

Vihkitilaisuutemme pidettiin Paavalinkirkossa 19.8.2017, ja hääjuhlaa vietettiin Vantaankoskella. Hääjuhlamme olivat romanttiset, rennot ja intiimit. Vieraat

koostuivat lähimmistä ystävistämme sekä sukulaisistamme. Häät merkitsevät meille lujaa sitoutumista toiseen ihmiseen, sitä, että on halu pysyä yhdessä loppuelämän. Avioliiton jälkeen suhteemme on lujittunut ja saanut arvostusta myös virallisten asioiden yhteydessä kuten asuntolainaa hakiessa. Asuimme ensin vuokralla, mutta ostimme ensimmäisen yhteisen kotimme samana kesänä, kun meidät vihittiin.

Avioliiton kirkollisuudella on merkitystä, koska mielestämme kirkossa solmittu avioliitto on paitsi lupaus meille kummallekin, että olemme loppuelämämme yhdessä, myös lupaus siitä Jumalalle. Meille kirkossa solmittu avioliitto on vakavampi kuin muulla tavalla solmittu avioliitto.

Rakkaus ei katso ikää, ei sukupuolta, ei määrittele ketään ihmistä ihmisenä. Rakkaus on kahden ihmisen välinen side, joka tekee kahdesta ihmisestä yhden, he ovat oma persoonansa, mutta kuitenkin yksi.

Vispilänkaupoista vihkipallille – suomalaisen avioliiton historiaa ja nykypäivää

Kirsi Vainio-Korhonen

Valkoiset hääpuvut, kukkakimput ja muut perinteet ovat ahkerassa käytössä, kun sormukset liittävät toisiinsa kaksi rakastavaa sydäntä. Suureen juhlaan on aihetta, sillä edelleenkin valtaosa suomalaisista avioituu ja tekee sen vain kerran elämässään. Moni suomalaisen rakkauteen ja avioliittoon nykyään liitetty asia on kuitenkin perinteenä suhteellisen nuori. Ennen 1800-lukua morsiamet eivät pukeutuneet valkoiseen, heillä ei ollut huntua tai morsiuskimppua eivätkä he ottaneet miehensä sukunimeä.

Toisissa asioissa ollaan puolestaan palaamassa vanhoihin tapoihin. Moni menee nykyään vihille vakiintuneena pariskuntana, ja morsiusparin lapsille ollaan tekemässä tilaa vihkikaavaan. Tätä pidetään modernina vapaamielisyytenä, mutta itse asiassa naimattomana aloitettu seksuaalielämä ja ennen avioliiton alkua siitetyt lapset olivat Suomessa aina 1800-luvulle saakka osa ikivanhaa, avioliittoon tähtäävää seurustelua. Mitä lännempänä ja etelämpänä asuttiin, sitä useammin näin oli laita.

Suomessa on keskusteltu tällä vuosikymmenellä myös avioliittolainsäädännöstä. Tässäkin monet pohjustavat väitteitään historialla ja kristillisellä perinteellä. Harva kuitenkaan tietää, että kirkollinen vihkiminen määrättiin vasta vuonna 1734 Suomessa pakolliseksi. Toki papin aamen oli ollut pitkään vakiintunut käytäntö, mutta vanhempi lainsäädäntö oli pitänyt kirkollista vihkimistä maallisin menoin solmitun avioliiton siunaamisena, ei liiton juridisena alkuna. Itse asiassa jo kihlaus oli keskiajalta lähtien hyvin sitova sopimus, joka pantiin täytäntöön avioliittona siten, että naittaja – yleensä morsiamen isä – antoi häätjuhlan yhteydessä morsiamen käden sulhasen käteen ja johdatti parin aviovuoteeseen. Vihkimistä liiton vahvistamiseen ei tarvittu.

Rakkauden historiallinen olemus mielletään usein hyvin kirjalliseksi ilmiöksi, runojen, rakkausromaanien, avioliitto- ja ihmissuhdeoppaiden tai lakitekstien normittamaksi todellisuudeksi. Historiantutkijat etsivät rakkauden olemusta usein seksuaalielämää ja avioliittoa säädelleistä määräyksistä tai vanhoista avioliitto- ja ihmissuhdeoppaista. Tällöin etualalle nousevat kirjoitustaitoisen mieseliitin ja kirkollisten ja maallisten vallankäyttäjien ihanteet ja normit.

Kirjeet ja päiväkirjat kertovat kuitenkin esimodernien miesten ja naisten tunne-elämästä toisenlaista tarinaa. Nuoret pitivät hauskaa, kisailivat ja kiusoittelivat keskenään tanssiaisissa, kutsuilla ja erilaisilla retkillä. Nuorukaisten ja neitojen ensimmäiset tunnekokemukset ja varhaiset seurustelusuhteet olivat niin ikään osa nuoruutta, vaikka kaikki ymmärsivät, ettei niiden pohjalle rakennettu vielä mitään pysyvää, esimerkiksi avioliittoa.

Nuoret miehet ja naiset vaikuttavat olleen pari sataa vuotta sitten yhtä innokkaita hakkailijoita ja flirttailijoita sukupuolesta riippumatta. Myös ihailun kohteet saattoivat vaihtua useita kertoja vuodessa. Säätyläismiesten kirjeissä ja päiväkirjoissa tytöt ja naiset näyttäytyvät suoranaisinä vallankäyttäjinä, jotka valitsivat ja hylkäsivät seurustelukumppaneita mielihalujensa mukaan. Järkyttynyt nuorukainen kykeni siinä tilanteessa uskoutumaan vain päiväkirjalleen: ”Sinä arvoton epäluotettava tyttö! Kuitenkin edelleen rakastan sinua, Sinä barbaarinen olio! Sinä raivotar, joka olet pettänyt kokemattoman nuorukaisen!”

Ensimmäisen rakkauden huumaava ja voimakas kosketus on aina ollut osa aikuiseksi kasvamista. Tähän seurusteluun liittyi myös aiemmin koskettelua, suudelmien vaihtoa ja fyysistä läheisyyttä. Säätyläisnuoret huvittelivat häiden ja muiden sukujuhlien yhteydessä yötä myöten siskonpeteissä ”sänkykaveria” etsien. Rahvaan nuoret miehet vierailivat puolestaan aitoissa, joissa maaseudun nuoret naiset nukkuivat kesäisin.

”Vispilänkauppoja” tehtiin keväisin, kun talonpoikaisnuoret menivät mahlannousunaikaan yhdessä metsään kuorimaan ja sitomaan vispilöitä.

Tuhat vuotta köydenvetoa rakkaudesta, seksuaalisuudesta, avioliitosta ja vihkimisestä päättyi lopulta itsenäisessä Suomessa kirkon ja porvarillisen avioliittoinstituution voittoon. Avioliitosta tuli yksityisasia ja tavoitteena oli, että se perustui yksinomaan puolisoiden keskinäiseen rakkauteen. 1800-luvulla ihanteeksi nostetusta porvarillisesta ydinperheestä tuli yleisesti hyväksytty avioelämän normi. Nykyään avioliittojen perustaksi hyväksytään vain rakkaus, eikä vanhempien puuttumista nuoren parin asioihin juuri suvaita. Olemme järkyttyneitä, kun puheeksi tulevat joissain maissa tavanomaiset järjestetyt liitot. Niitä monet pitävät tunneköyhänä kaupankäyntinä.

Kirkollisen ja maallisen vallan vuosisatoja vaatima tiukka sukupuolimoraali sai niin ikään itsenäisessä Suomessa ensimmäistä kertaa kansan syvien rivien tuen. Vielä 1900-luvun alussa esiaviolliset seksuaalisuhteet olivat osa maaseudun elämää. Tavan kitkemistä pidettiin vaikeana, sillä se oli vuosisatoja vanha, eikä kansa pitänyt sitä siveettömänä, jos pariskunta oli naima-aikeissa. Itsenäisessä Suomessa kaikki yhteiskuntaluokat työväestöä myöten olettivat rakkauden johtavan avioliittoon, jonka piiriin myös seksuaalielämä kuului. Yhteiselämän alun normiksi tuli nyt kaikissa oloissa vihkeminen.

Uudessa perhekeskeisessä yhteiskunnassa äidin roolista muodostui ensi kertaa naimisissa olevan naisen tärkein tehtävä. Lapsensa itse hoitavasta kotiäidistä tuli ihanne kaikissa yhteiskuntaluokissa. Lasten synnyttämisestä tuli jokaisen suomalaisnaisen elämän korkein kutsumus, vaikka modernin perheen lapsiluku oli alkanut laskea. Avioliiton ensisijainen tarkoitus ei ollut miehen ja naisen välisen rakkauden vaaliminen vaan yhteiskunnan suurempi hyvä. Kun äitiysneuvolat perustettiin vuonna 1926, raskaudesta ja synnytyksestä tuli entistä vahvemmin yhteiskunnallinen kysymys. Valtiollinen äitiyssuojelu toki palveli naisia itseään monin

tavoin mutta korosti samalla naisruumiin merkitystä kansankunnan hyväksi tehtävässä työssä.

Ihmisten arjessa täydellisen äidin ihanteet eivät tietenkään voineet toteutua. Maaseudulla perheiden koko pysyi jonkin aikaa vanhakantaisen suurena, mutta kaupungeissa aviollinen hedelmällisyys oli laskusuunnassa. 1930-luvulla suomalaisten naisten keskimääräinen lapsiluku asettui ensimmäistä kertaa kahden lapsen tuntumaan – väestöpropagandasta huolimatta. Ihmisten välisistä tunnesiteistä väestötilastot eivät kuitenkaan paljoa kerro.

Vapaan rakkauden vallankumouksen ja ehkäisytablettien keksimisen jälkeen parinmuodostus näyttää kuitenkin palanneen vuosisatoja vanhoille juurille. Moni suomalainen solmii nykyään avioliiton perheellisenä ja lapsille ollaan tekemässä tilaa vihkikaavaan. Ehkä seuraavaksi heitetään valkoiset hunnut ja puvut nurkkaan ja morsian saa jälleen pukea ylleen vanhaan tapaan värikylläisen juhlapuvun. Suureen häijuhlaan on yhä aihetta, sillä edelleenkin yhdeksän kymmenestä suomalaisesta avioituu, ja tekee sen vain kerran elämässään.

Kirsi Vainio-Korhonen

Suomen historian professori

Breathe me

Emma ja Meri

Tapasimme DTM-ravintolassa. Olimme tulleet baariin eri syistä: Meri tuli juhlimaan työkaverin häiden jatkoja vailla sen suurempia odotuksia illalta. Sen sijaan Emmalla toive jonkun erityisen tapaamisesta oli ollut mielessä jo pitkään. Koetut pettymykset olivat kuitenkin tehneet hänestä hieman varovaisen ja vetäytyvän. Tuona iltana Merin valovoimainen olemus sai Emman rohkaistumaan, ja pienen jahkailun jälkeen hän viimein uskalsi lähestyä tuota kaunista naista. Meri tanssi kuin viimeistä päivää, eikä näyttänyt huomaavan muita baarissa olijoita. Emman suureksi yllätykseksi Meri kuitenkin viittoili tanssilattialta häntä tulemaan lähemmäs. Emman pitkään viipyvä katse ei ollut jäänyt Meriltä huomaamatta. Vaihdoin numeroita ja sovimme ensitreffit muutaman päivän päähän. Ensitreffeillä aika tuntui katoavan ja huomasimme kolme tuntia istuttuamme, että kahvila sulki oviaan. Tapailimme pari kuukautta niin usein kuin vain mahdollista, kunnes aloimme seurustella.

Parisuhteen edetessä molempien tunteet voimistuivat tavalla, jota kumpikaan ei ollut kokenut aikaisemmin. Tiedonjano toista kohtaan oli polttavaa: Halusimme kuulla kaiken toisistamme. Uppouduimme täysin toinen toisiimme. Miten oikealta rakkaus tuntuikaan, käsinkosketeltavasti päästä varpaisiin menevänä ilotulituksena, joka rikkoi kaikki muurit ja kulissit. Halu näyttää sisin toiselle voitti piilottelun tarpeen ilman häpeää ja piiloutumista naamarien tai roolien taakse. Halu nousi syvältä sisältä.

Toisen hyväksyntä ja rakkaus sai omat koetut epäkohdat kääntymään hyviksi. Kun saimme olla aidoimmillamme, yhteytemme kasvoi niin suureksi, että halu olla lähellä oli jatkuva. Vaikka koimme vastoinkäymisiä, rakkautemme vain voimistui, ja puhumalla pääsimme lähemmäs toisiamme. Opimme samalla kaiken toisistamme. Sitoutuminen toiseen oli voimakasta, ja halusimme tehdä siitä virallista.

Meistä molemmista olisi ollut väärin, jos emme olisi saaneet mennä kirkossa naimisiin. Halusimme, että avioliittomme siunataan Jumalan edessä. Kun keskustelimme asiasta, kirkkohäiden merkitys korostui erityisesti Emmalle – jopa omaksi yllätykseksi. Haaveet naimisiinmenosta eivät olleet koskaan aiemmin käyneet hänellä mielessäkään, sillä seksuaalivähemmistöön kuuluvana avioliitto, puhumattakaan kirkkohäistä, ei vain ollut jotain, mistä haaveilla ennen vuotta 2017. Meille on myös tärkeää, että seksuaalivähemmistöt saavat näkyä ja kuulua evankelis-luterilaisessa kirkossa. Naimisiinmeno kirkossa oli sitä kautta meille myös kannanotto.

Omalla paikkakunnalla kirkkovihkiminen ei kuitenkaan ollut mahdollista, joten menimme naimisiin ystävänpäivänä 2019 Suomenlinnan kirkossa kahden kesken. Hääpäivämme oli kauneimpia päiviä, mitä elämässämme koskaan on ollut. Paikalla olivat meidän lisäksi pappi Mari Kanerva, kanttori ja suntio (pappi ja suntio toimivat todistajina). Vihkimistilaisuus oli todella kaunis ja intiimi; vihkimisen hetki oli suorastaan maaginen. Synkkien päivien keskellä meidän vihkimisemme ajan aurinko paistoi kirkon ikkunoista valaisten koko alttarin ja hiipui miltei heti, kun meidät oli vihitty. Oli kuin luontokin olisi suonut meitä kohtaan suvaitsevan ja lämpimän katseen.

Kävelimme yhdessä alttarille Sian ”Everyday Is Christmas” -kappaleen soidessa ja vihkimisen jälkeen soi Anna Puun ”Ota minut tällaisena kuin oon”. Molemmat kappaleet kanttori lauloi flyygelillä säestäen. Pappi piti kauniin ja hyvin henkilökohtaisen puheen, joka osui suoraan sydämiimme. Sormusvaloja lausuessamme kyyneliä ei voinut estää. Sormusvaloissa tiivistyi olennainen eli rakkaus toista kohtaan.

Pappi ilmaisi meille erityisen mieleenpainuvasti ja kauniisti, että hän on mielissään siitä, että asiat muuttuvat. Vihkimisemme jälkeen hän totesi olevansa kiitollinen, että

on saanut olla osana jotain näin kaunista. Papin sanoin: ”Jumalan rakkaus ei erottele, ketään, missään.” Siksikin ajattelemme, että kirkossa vihkimisemme oli osaltaan ainakin yksi askel lähemmäs tasa-arvoa.

Kiitos erityisesti pappi Mari Kanervalle sekä Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnalle, joka tuolloin oli ensimmäisiä seurakuntia, jotka avasivat ovensa samaa sukupuolta olevien pariin vihkimiselle. Avioliitto merkitsee meille molemmille suurinta mahdollista sitoutumista, ja häät olivat siitä kaunein kuvaus. Avioliiton myötä olemme virallisesti toisiimme liitettyjä. Oli suorastaan uskomaton hetki seisoa alttarilla rakastamansa ihmisen vierellä ja saada kirkolta hyväksyntä liitollemme, koska emme kuvitelleet sen olevan koskaan mahdollista. Jumala rakastaa jokaista ihmistä, riippumatta siitä, keitä he ovat, mikä heidän taustansa on, tai mitä he ovat tehneet.

Avioliitto – aikansa elänyt instituutio?

Anna Moring

Suomalainen sateenkaarikansa hurrasi kollektiivisesti Helsingin Eduskuntatalon edessä olevalla Kansalaistorilla 28.11.2014, kun eduskunta hyväksyi kansalaisaloitteen tasa-arvoisesta avioliitosta. Vai hurrasiko?

Paitsi konservatiiviset tahot, myös osa queer-kansasta vastustaa avioliiton laajentamista koskemaan samaa sukupuolta olevia ihmisiä. Syyt tähän vastustukseen ovat arvopohjaltaan melko vastakkaiset, mutta ne perustuvat samankaltaiseen näkemykseen siitä, minkälaiseen muutokseen tasa-arvoinen avioliitto yhteiskunnassa johtaa. Tässä tekstissä avaan lyhyesti avioliittoon kohdistuvaa kritiikkiä ja sen taustalla olevia ajatuksia.

Miksi avioliitto on tärkeä?

Yhdysvaltalainen oikeustieteilijä William N. Eskridge jr. (2012) on analysoinut avioliiton historiaa ja sen sisältämiä oletuksia laajassa artikkelissaan avioliiton merkityksestä. Hän erottaa avioliittolainsäädännöstä tiettyjä oletussääntöjä, jotka asetetaan oletusarvoksi silloin, kun ihminen astuu avioon. Niiden ohella lainsäädännössä on myös määritelty oletussäännöt ylittäviä sääntöjä. Esimerkiksi avioehdolla naimisiin menevä pari voi itse säännellä sitä, kuinka omaisuus jakaantuu liiton purkautuessa.

Avioliiton oletussäännöt ovat merkittäviä ennen kaikkea sen vuoksi, että ne on rakennettu suojelemaan heikompaa osapuolta. Omaisuus jaetaan eron tullessa sen vuoksi, että heikommin ansaitseva osapuoli ei jäisi puille paljaille liiton päättyessä. Lasten asema halutaan turvata, jotta lapset eivät jäisi vaille elatusta ja perintöä.

Nykyään avioliitto on tärkeä myös, jotta vanhemmilla olisi oikeus tavata lapsiaan eron jälkeen. Leskelle on haluttu antaa oikeus asua yhteisessä asunnossa puolison kuoltua, jottei hän joutuisi surutyönsä keskellä muuttamaan pois pitkäaikaisesta kodistaan.

Mutta jos avioliitto kerran on niin hyvä juttu, miksi sitä kohtaan kohdistuu kritiikkiä?

Mononormatiivisen heteropatriarkan tyysija

Avioliiton kritiikki voidaan jakaa muutamaankin keskeiseen aihealueeseen:

1) Feministinen kritiikki

Feministit jo ovat jo varhaiselta 1700-luvulta asti nähneet avioliiton naisia alistavana, miesten ylivaltaa pönkittävänä ja lainsäädännöllisesti ongelmallisena instituutiona. Ajattelijat, kuten Mary Wollstonecraft, Virginia Woolf, Mary Shelley ja Simone de Beauvoir, ovat kaikki teoksissaan kritisoineet avioliittoa naisia alistavaksi. Tämä on pitkälti ollut myös totta, sillä ennen 1900-lukua naisen asema avioliitossa on ollut vahvasti alisteinen miehelle. Suomessa avioliitossa olevalle naiselle tuli oikeus omistaa omaa omaisuutta vasta 1900-luvun puolella. Samoin lapset ovat kuuluneet miehelle ja miehen sukuun. Siksi feministit ovat nähneet, että naisen tila toteuttaa itseään on muualla kuin avioliitossa.

1970-luvun radikaalifeminismissä avioliiton kritiikki vahvistui. Vähitellen 1980- ja 90-lukujen kuluessa avioliiton asema yhteiskuntajärjestystä ylläpitävänä instituutiona alkoi rakoilla. Tämä kehitys näkyy myös suomalaisissa perhetilastoissa: vuonna 1990 lapsiperheistä 77 prosenttia oli avioparin ja lasten muodostamia perheitä, kun vuonna 2019 vastaava luku oli 57 prosenttia (Tilastokeskus: Perheet 2019).

2) Avioliiton queer-kritiikki

Hyvän johdannon avioliiton kritiikkiin queer-näkökulmasta tarjoaa yhdysvaltalainen tutkija Kathleen E. Hull teoksessaan *Same Sex Marriage: The Cultural Politics of Love and Law* (2006). Hullin mukaan avioliitto on muokannut käsitystämme rakkaussuhteista ja niiden järjestymisestä kokonaisuudessaan. Samalla se jättää ulkopuolelleen runsaasti erilaisia muita tapoja elää perhe-elämää ja huolehtia läheisistä. Vaikka avioliitto yltäisi samaa sukupuolta oleviin pareihin, jäävät ulkopuolelle yhä erilaiset ei-normatiiviset läheisyyden ja huolenpidon muodot kuten ystävyys, pitkät rinnakkaissuhteet tai erilaiset vaihtoehtoiset tavat elää rakkaussuhteita.

Muiden kuin kahdenvälisten monogaamisten rakkaussuhteiden oikeudellinen tunnistaminen avioliiton varjosta on vaikeaa. Samalla avioliitto luo myös normin sille, minkälaista ”todellisen rakkauden” kuuluu olla. Ihminen, jolle tämä normi ei sovi, joutuu jatkuvasti selittämään tapojaan rakastaa ja elää läheisiä suhteitaan, eikä hänen suhteillaan ole vastaavaa lain suojaa kuin muilla.

Queer-kriitikoiden mukaan avioliitto sysää myös seksin ja seksuaalisuuden syvälle yksityiselämän piiriin, pois julkisesta tilasta ja pois näkyviltä. Tämä puolestaan syventää säädylisyyden kulttuuria, joka määrittelee, minkälaiset suhteet ovat hyviä ja oikeanlaisia. 2000-luvun Pride-kulkueissa onkin nähty muun muassa vessaseksin puolustajia sekä vaatimuksia laajentaa homomiehiin liitettyä julkisissa tiloissa tapahtuvan seksin cruising-kulttuuria myös naisten suuntaan.

Yksi queer-kritiikin haara arvostelee avioliittoa kirkollisena, patriarkaalisena ja jo valmiiksi valtarakenteisiin sitoutuneena instituutiona. Näiden kriitikoiden mielestä avioliitto ei pysty edes muokattuna karistamaan niskastaan heteronormatiivista historiaansa, ja se, että samaa sukupuolta olevat henkilöt voisivat, tai edes haluaisivat mennä naimisiin, on heidän puoleltaan väärä poliittinen analyysi. Kriitikot näkevät,

että avioliittoistuminen vie homo- ja lesboliikkeeltä sen radikaalia vaihtoehtoista voimaa ja kesyttää entiset seksuaaliradikaalit säädyllyksiksi häälehtiä selaaviksi ja lapsiperhe-elämästä haaveileviksi heterokulttuurin kopioiksi.

Voi kuitenkin kysyä myös, kuinka moni näistä häälehtien selaajista on ollut seksuaaliradikaali omasta halustaan ja kuinka moni sen vuoksi, ettei yhteiskunnassa ole ollut heille muuta paikkaa.

3) Avioliiton monogamiakritiikki

Aivan viime vuosina kasvavan polyamoriakeskustelun myötä on noussut myös voimistuvaa kritiikkiä avioliiton monogaamista oletusta vastaan. Toki ei-monogaamisia suhteita ja avioliittoja on ollut aina, kuuluisimpana nk. Bloomsburyn ryhmä 1900-luvun alkupuolella, jossa jäseninä olivat muun muassa Vita Sackville-West ja Virginia Woolf. Mutta 2020-luvulle tultaessa avoimista suhteista, polyamoriasta ja muista suostumuksellisen ei-monogamian muodoista on alettu puhua yhteiskunnallisesti yhä enemmän.

Hyvä tietokirja aiheesta suomalaisessa kontekstissa on Mirja Hämäläisen *Avoimet suhteet* (2020). Hänen mukaansa avioliitto on monogamianormin linnake, ja vaikka itse avioliiton asema yhteiskunnassa heikkenee, muut suhdemuodot ottavat sen väkisinkin mallikseen. Muita kuin monogaamisia suhteita ei avioliiton ohessa ole ollut mahdollista tunnistaa, mikä johtaa monenlaisiin ongelmiin esimerkiksi polyamoristen ihmisten arjessa ja elämässä.

Avioliitto näyttäytyy siis kriitikoilleen sekä yhteiskunnallisena, kulttuurisena että lainsäädännöllisenä hegemoniana, joka määrittelee sitä, minkälaiset suhteet ylipäänsä tunnistetaan. Tällä puolestaan on hyvin konkreettisia seurauksia ihmisten elämässä

esimerkiksi omaisuuden, lasten oikeudellisen aseman sekä vapaan liikkuvuuden kannalta.

Suhteiden ja niiden sääntelyn tulevaisuus

Minkälaisia suhteiden sääntelyn muotoja avioliiton kriitikot sitten toivoisivat? Kovimmat kriitikot, kuten 1970-luvun radikaalifeministit, esittävät koko instituution romuttamista ja sitä, että avioliitto pitäisi haudata heteropatriarkaatin mukana. Jos kuitenkin oletetaan, että avioliitto ja jonkinlainen perhe- ja läheissuhteiden sääntely tulee yhteiskunnassa säilymään, ja omasta mielestäni tämä on sekä toivottavaa että todennäköistä, muutoksia voitaisiin ehdottaa useilla eri tasoilla.

Suomalainen oikeustieteilijä Anu Pylkkänen on käsitellyt avioliittoinstituutiota suomalaisessa kontekstissa merkittävässä pamfletissaan *Vaihtoehto avioliitolle* (2012). Pylkkäsen visio on, että ihmiset voisivat nykyistä vapaammin sopia keskenään, minkälaisia taloudellisia tai lasten asemaan ja elatukseen liittyviä järjestelyjä he haluavat tehdä. Jokainen pari tai ryhmä henkilöitä, jotka haluaisivat keskenään jotakin sopia, voisivat tehdä sen itsenäisesti.

Pylkkäsen jalanjäljissä luonnostelen seuraavassa muutamia erilaisia tapoja, joilla avioliitto voisi tulevaisuudessa mahdollisesti muuttua. Näitä voi kehitellä halutessaan lisääkin, lista ei ole tyhjentävä.

- 1) Erotetaan avioliitto uskontoihin tai hengellisyyteen liittyvänä ilmiönä siitä, miten lainsäädäntö säätelee omaisuuden jakoa läheissuhteissa elävien välillä sekä jälkeläisten oikeudellisia perhesuhteita. Erotetaan samalla kirkollinen vihkiminen avioliiton solmimisesta. Säilytetään kuitenkin avioliitto myös yhteiskunnallisena instituutiona.

- 2) Muutetaan avioliittolakia niin, että mahdollistetaan oletusarvoisen sopimusmallin (omaisuus puoliksi, jälkeläiset aina automaattisesti puolisojen yhteisiä) ohella ja sen lisäksi erilaisia muita sopimisen ja järjestämisen tapoja. Esimerkiksi omaisuuden jaosta voisi määrätä vapaasti, lesken oikeus jäädä yhteiseen asuntoon voitaisiin tehdä sopimuksenvaraiseksi, avioliitossa syntyvien lasten juridiset vanhemmuudet voitaisiin määrittellä sopimuksin ennemmin kuin oletuksin, ja yhdelle ihmiselle voisi sallia useammankin tällaisen sopimuksen solmimisen eri ihmisten kanssa – esimerkiksi yhden sisarusten välille, toisen puolison kanssa ja kolmannen vaikka entisen kumppanin ikääntyvän äidin kanssa.
- 3) Lukumääräneutraali avioliitto. Säilytetään avioliitto instituutiona lähes sellaisenaan, mutta lisätään niiden ihmisten määrää, jotka voivat solmia avioliiton keskenään. Tämä ei sinänsä muuttaisi avioliiton merkitystä, mutta avaisi sen saataville myös niille, joille yksiavioisuus ei ole mahdollinen tai oikealta tuntuva elämäntapa.
- 4) Läheissuhteiden rekisteröinti kaikille. Poistetaan avioliiton oikeudellinen merkitys kokonaan ja siirrytään vapaaseen läheissuhteisiin liittyvään sopimusmalliin, jota kutsutaan rekisteröidyksi läheissuhteeksi. Tämä malli poistaisi parisuhdeoletuksen juridisten järjestelyjen taustalta ja mahdollistaisi sopimukselliset järjestelyt erilaisissa läheissuhteissa.

Mallissa voisi olla erilaisia valmiita sopimusmalleja, joita voisi soveltaa, mutta se mahdollistaisi myös sopimuksen oikeudellisten vaikutusten täysin vapaan muotoilun. Erilaisia malleja voisivat olla esimerkiksi nykyistä avoliittoa vastaava yhteisasumisen rekisteröinti, joka voisi koskea myös kämppekavereita tai yhdessä asuvia aikuisia perheenjäseniä, parisuhteen rekisteröinti, jolla voisi olla yhteisen omaisuuden jakoon sekä jälkeläisten asemaan liittyviä merkityksiä, tai ystävyysuhteen rekisteröinti, jolla voisi tehdä ystävästä esimerkiksi osakkaan omaan kuolinpesäänsä sukulaisperillisten rinnalle.

Haasteeksi avioliiton muutoksen tiellä nousee se, mistä tämän tekstin aloitin: Avioliiton yksi keskeinen tehtävä tämän päivän yhteiskunnassa on tarjota puitteet, jossa ihmiset tulevat rakkaussuhdettaan juhlistaessaan samalla tehneeksi suhteellisen reilun sopimuksen siitä, miten omaisuutta voitaisiin jakaa ja mikä voisi olla liittoon syntyvien lasten oikeudellinen asema.

Miksi tämä on hyvä asia?

Tiedämme esimerkiksi testamentteja koskevista selvityksistä, että vaikka ihmiset laajasti tiedostavat testamentin tarpeellisuuden, suuri osa jättää sen kuitenkin tekemättä. Ihminen ei yksinkertaisesti terveenä ollessaan pidä kovin todennäköisenä sitä, että sairastuu huomenna parantumattomasti tai jää ylihuomenna junan alle.

Sama koskisi todennäköisesti myös tilanteita, joissa yhteiselämän päättymiseen liittyviä juridisia sopimuksia pitäisi tehdä oma-aloitteisesti ja tietoisesti. Suuri osa ihmisistä jättäisi sopimatta, koska silloin kun kaikki on hyvin, ei haluta ajatella eroa, ja sitten kun kaikki ei ole enää hyvin, on myöhäistä yrittää neuvotella reilua ja kaikille sopivaa sopimusta.

Tämä vaikuttaisi heikentävästi etenkin niiden ihmisten asemaan, jotka tienaavat puolisoaan heikommin, jotka käyttävät enemmän vanhempainvapaita tai kotihoidontukea, jotka kantavat suuremman vastuun yhteisen kodin töistä ja joiden eläkekertymä sekä omaisuuden kertyminen on pienempää kuin puolisonsa. Ylivoimaisesti suurimmassa osassa tilanteita nämä ihmiset ovat edelleen sukupuoleltaan naisia.

Avioliitto on siis kaikessa heteropatriarkalisuudessaan ja mononormatiivisuudessaan yhä, 2020-luvun Suomessa, nähdäkseen yksi olennainen tasa-arvoa lisäävä ja naisia suojeleva instituutio. Se ei ole hyvä asia, mutta se on tällä hetkellä fakta. Siksi kaikesta kritiikistä huolimatta toivon, ettei avioliittoa pureta ennen kuin tilalla on joku toinen tapa huomioida ihmisten väliset erot ja epätasa-arvoisuudet. Tapa, johon liittyminen on ihmiselle yhtä sosiaalisesti ilahduttava asia kuin naimisiin meneminen monille on.

Anna Moring

FT, johtava asiantuntija Monimuotoiset perheet -verkostossa

Lähteet

Eskridge, William N. jr. 2012: *Family law pluralism. The guided-choice regime of menus, default rules, and override rules*. The Georgetown Law Journal 100: 1881–1997.

Hämäläinen, Mirja 2020: *Avoimet suhteet*. Kosmos, Helsinki.

Hull, Kathleen E. 2006: *Same Sex Marriage. The Cultural Politics of Love and Law*. Cambridge University Press, New York.

Pylkkänen, Anu 2012: *Vaihtoehto avioliitolle*. Vastapaino, Tampere.

Tilastokeskus 2020: *Perheet 2019*. Saatavissa: <https://www.stat.fi/til/perh/2019/index.html> (Luettu: 13.11.2020)

Katseita ja tunteiden huumaa Wäiskillä

Katri A. ja Katri H.

Tapasimme toisemme jo klassikoksi nousseella ravintolaiva Wäiskillä Mummolaakson bileissä 3.3.2012. Olimme molemmat saaneet pahasti siipeemme parisuhderintamalla, eikä uskoa rakkauteen juurikaan enää ollut. Ilta kääntyi kuitenkin nopeasti hyvin sähköiseksi. Tuntui aivan käsittämättömältä sattumalta törmätä toiseen Katriin, jonka johdosta uteliaisuus heräsi ja keskustelu käynnistyi vauhdikkaasti. Mummolaakson bileistä käynnistyi tapahtumaketju, joka loi pohjan vakavalle parisuhteelle. Rakastuimme toisissamme siihen itsevarmuuteen, älykkyyteen ja luotettavuuteen, joita toisissamme herätimme. Emme kumpikaan olleet tunteneet aikaisemmin sellaista rakkauden tunnetta.

Olimme miettineet naimisiinmenoa jo pitkään. Olimme myös kosineet toisiamme puolin jos toisin. Katri A. halusi kirkkohäät ja Katri H. puolestaan maistraattihäät. Teimme tämän johdosta kompromissin, jonka tiimoilta menimme ensin naimisiin maistraatissa ja saimme myöhemmin siunauksen avioliitollemme kirkossa. Näin saimme molemmat toiveemme läpi. Koko elämänsä kirkkoon kuuluneena Katri A. koki erittäin tärkeäksi kirkollisen siunauksen, koska se oli osoitus myös yhdenvertaisuudesta ns. heteroenemmistön silmissä.

Menimme naimisiin maistraatissa 5.6.2018, jota juhlistimme lounaalla lähisuvun ja parhaiden ystävien kanssa. Avioliittomme siunasi sateenkaaripappi Jaana Partti 24.11.2018 Kallion kirkossa. Pidimme varsinaiset häätjuhlat avioliiton siunaamisen jälkeen. Juhlat olivat käsinkosketeltavan rakkaudentäyteiset. Ihmiset nauttivat rennosta ilmapiiristä, jossa kaikilla oli mahdollista olla juuri sellainen kuin on. Ohjelmanumeroina oli puheita, Burlesque-esityksiä ja Linnea von Kattendamin Dragqueen-show ”Kaupungin paras revyy”. Tietenkin myös tanssimme ja pidimme

hauskaa ihanien ystäviemme kanssa. Catering Ganachen emännän Eevan avulla saimme myös maistaa salaisella reseptillä tehtyä Linnan boolia. Se päivä oli niin ikimuistoinen ja ihana, että toivoimme, ettei se olisi päättynyt.

Naimisiin meno merkitsi meille sitoutumista uudella tasolla toisiimme. Saimme siitä myös voimia selvittää parisuhteen ongelmakohtia eri tasolla kuin aikaisemmin. Ymmärsimme entistä paremmin, että parisuhteen eteen on tehtävä töitä, jotta kumpikin tulee kuulluksi ja hyväksytyksi. Toista ei voi pitää itsestäänselvyytenä, vaan suhde tarvitsee rakkauden työtä ja toisen huomioimista sekä arkena että pyhänä. Pysähtymistä tunteiden äärelle ja niiden sanallistamista puolin ja toisin. Vuorovaikutustaitojen kehittämistä ja konfliktien selvittämistä, jotka vaativat kummaltakin henkistä kasvua ja halua ratkaista ongelmia. Omien heikkouksien ja menneisyyden ymmärtämistä, jolloin ne muuttuvat voimavaraksi. Uskallusta olla suhteessa henkisesti paljas ja kertoa syvimmit ja vaikeimmat ajatukset ja olla silti rakastettu.

Halusimme tulla myös yhteiskunnallisesti tunnustetuksi ja koimme, että tulimme silloin tasa-arvoisemmaksi suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Emme olleet enää näkymättömiä lähisuvuillemme. Olimme tulleet jäädäksemme. Kirkollinen siunaaminen oli myös tärkeä siinä mielessä, että olimme jo pitkään ihmetelleet kirkon harjoittamaa epätasa-arvoista kohtelua homoparien vihkimisen suhteen. Miksi vihkiminen voi olla niin haasteellista edelleen kirkossa, jos rakastunut pariskunta on samaa sukupuolta? Miksi papit voivat joutua puhutteluun tai saada rangaistuksen vihkimisestä? 2020-luvulla myös kirkon on uudistuttava. Enää ei pidä katsoa menneisyyteen vaan hyväksyä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt tasavertaisiksi kirkon jäseniksi. Eikö rakkaus ja ihmisten halu sitoutua toisiinsa ole kuitenkin tärkeintä maailmassa sukupuolesta riippumatta?

4. Avioliitto kirkollisena kysymyksenä

Toimittajien kommentit

- - sanoimme maistraatissa ”Tahdon”. Tilaisuus oli lyhyt ja jokseenkin koruton. Koska halusimme saada tunnustuksen avioliitollemme Jumalan edessä, pyysimme ystäväpappeja siunaamaan meidät. Se sinetöi liittomme. - Reija ja Minna -

Tämän kirjan näkökulmasta avioliitto on sekä hengellinen että maallinen liitto, johon seuraavissa asiantuntija-artikkeleissaan **Vesa Hirvonen** ja **Urpo Kangas** porautuvat. Kirkossa kiista avioliitosta kuumentuu toisten vedotessa ”selvään Jumalan sanaan” ja Raamattuun, ja toisten perustellessa kantaansa avioliiton pitkällä maallisella historialla.

Kirkkokäsikirjaa, johon vihkikaava sisältyy, on muutettu aikaisemminkin. Keskiajalla oli käytössä toimituksia, jotka ovat jo jääneet historiaan. Synnyttänyt nainen kirkotettiin eli otettiin uudelleen kirkon yhteyteen saastuttavaksi koetun synnytyksen jälkeen. Jälkikasvun merkitykseen viittaa kirkollinen toimitus, jossa vastavihityt saatettiin konkreettisesti aviovuoteeseen. Jäänteinä tästä tavasta on vihkiparin poistuminen häjäjuhlasta koristellulla hääautolla sukujen saattamana. Edelleen naidaan sukuun, se ei ole vain kahden kauppa.

Monille sateenkaaripareille on myös muodostunut tavaksi juhlistaa vuosittain pariskunnan tapaamispäivää tai viettää häitä tuolla päivämäärällä. Kirkollisten toimitusten kirjassa on kaava ”Avioliittoon vihkimisen vuosipäivä”, jota hyvin harvoin käytetään. Tässä voisi olla kirkolle markkinarako nostaa kaikkien avioliittojen arvoa vuosipäiväjuhlalla.

Avioliiton pyhyyttä ja jumalallista säätämystä on perusteltu luomiskertomuksella, mieheksi ja naiseksi luomisella. Alkukielen ilmaus merkitsee kuitenkin mahdollisuutta lisääntyä, mikä tämän päivän nuorilla aviopareilla ei ole ensimmäisenä mielessä. Tämän päivän keskustelussa on syytä muistaa, että avioliitto on aina kuvannut vallitsevia olosuhteita ja tapoja sekä ollut kunkin ajan yhteiskunnan ja kulttuurin käsite.

Ajankohtainen kysymys ei ole enää se, miksi kirkon avioliittokäsitys tulisi laajentaa, vaan se, miten se tehdään. Vihkiessään avioliittoon kirkko ei hyväksy tai vahvista rakkautta vaan vahvistaa kihlaparin keskinäisen sopimuksen. Keskustelu avioliitosta raamattukysymyksenä johtaa loputtomaan perustelujen ketjuun puolesta ja vastaan, sillä onhan Raamattu ehtymätön lähde kaikenlaisille tulkinnoille. Tätä keskustelua, jossa ”kunnioittavan keskustelun” ohjeet ovat ajoittain unohtuneet, kuvaa artikkelissaan **Katri Korolainen**.

Tässä luvussa pohditaan myös kirkon vihkioikeudesta luopumista. Olisiko kirkon omalle perustehtävälle uskollinen ratkaisu, jos kirkko päättää kohdella kaikkia yhdenvertaisesti ja siunata kaikki? Tuolloin jää ratkaisematta, ketkä siunaavat ja ketä siunataan. Kirkolle on annettu vihkioikeus. Se ei sillä ole aina ollut. Tänä päivänä kirkko joutuu valikoimaan avioliittoon aikovista, keitä se vihkii ja keiden kanssa vietetään rukoushetki ”kanssa ja puolesta”. Tämä valinkauha ei ole kirkon olemuksen mukainen työväline, vaan sen tulisi olla rakkauden lahjan jakaminen.

Jotta kirkko voisi selviytyä sen omimmasta tehtävästä saarnata ilosanomaa, rakastaa lähimmäistä ja kannatella heikoimpia, sen on ratkaistava avioliittokäsitykseensä liittyvä ristiriita. Muuten kirkko laimentaa omaa sanomaansa. Siksi on pidettävä ääntä ja puhuttava niiden puolesta, jotka ovat joutuneet heikolle. On annettava puheenvuoro niille, joita ei kuulla tai joita on hiljennetty sukupolvien ajan.

Sanoimme toisillemme tahdon

Outi (Tintti) ja Aino-Maija (Aiska) Elonheimo

Sanoimme toisillemme ”tahdon” Hirvensalmen kirkon portailla elokuussa 2017. Tintin kummisetä Pekka Kivekäs vihki meidät Jumalan kasvojen edessä ja seurakunnan läsnä ollessa, eli 160 sukulaisen ja ystävän keskuudessa. Kummisetä on vanha radikaalipappi, joka koki vihkimisemme niin tärkeäksi, että tuli mielellään vihkijäksi mahdollisista sanktioista huolimatta. Aiskan poika ja Tintin kummitytär pitivät sormustyynyjä, ja Aiskan kummitytär kantoi ristiä. Kirkon portaille levitettiin Aiskan äidin jo aiemmin syntymäpäivälahjaksi tekemä perinteinen ryijy.

Vihkimisen jälkeen menimme kirkkoon sisälle viettämään viikkomessua, jossa kiitimme hyvää Jumalaa siitä, että hän on antanut meidät toisillemme ja lahjoittanut rakkauden. Ensimmäisenä virtenä lauloimme ”On riemu kun saan tulla, sun Herra temppeleis”. Mikä oli paitsi totta, myös tarkoituksellista ironiaa, sillä sinne Herran temppeleihin juuri emme kirkon virallisen kannan mukaan olisi saaneet tulla, juuri se meiltä ”saastaisilta homoilta” oli haluttu kieltää. Aiskan pikkuveli toimitti messun, saarnan sijaan oli Pekka-kummin kaunis vihkipuhe, ja ehtoolliselle osallistui lähes koko kirkkoväki. Sukulais- ja ystäväpiiristä löytyivät niin papit kuin kanttoritkin, Tintin eno lauloi koskettavasti ”Se on kaikista sanoista suurin”.

Olemme tienneet toisemme lähes koko ikämme, koska vanhempamme ovat perheystäviä jo 1960-luvulta alkaen. Tutustuimme kuitenkin oikeasti Helsingin yliopistossa yliopistopedagogiikan kurssilla syksyllä 2012. Aloimme seurustella keväällä 2014 ja menimme kihloihin seuraavan vuoden helmikuussa. Samana vuonna muutimme myös yhteiseen kotiin. Olimme siis naimisiin mennessämme iältämme vanhoja mutta myös muutaman vuoden toisiimme tottuneita ja sitoutuneita.

Rakastuimme toisissamme älyyn ja huumorintajuun, mutta toki myös samankaltaisella arvomaailmalla oli iso merkitys.

Oli alusta asti selvää, että haluamme jakaa elämän keskenämme, haluamme oikeasti ja virallisesti naimisiin, pelkkä yhdessä asuminen ei riitä. Oli myös selvää, että haluamme kirkollisen vihkimisen, koska kirkko ja uskonto ovat meille kummallekin tärkeitä ja rakkaita, osa sukujemme perintöä. Halusimme tuoda rakkautemme ja sitoutumisemme Jumalan kasvojen eteen seurakunnan yhdessä siunattavaksi, samoin kuin miljoonat vihkiparit meitä ennen olivat tehneet. Mikään rekisteröinti tai maistraattivihkiminen ei olisi ollut meille sama asia. Autoja ja moottoripyöriä rekisteröidään, ihmiset menevät naimisiin ja solmivat avioliiton.

Meidän häät valmisteltiin puolitoista vuotta, ja se kesti kaksi päivää. Juhlat olivat isot, ihmeelliset, iloiset ja ikimuistoiset. Häitä juhlittiin neljässä kauniissa paikassa, oli valtavasti rakkaita ihmisiä, iältään vauvoista vaareihin, oli hienoa musiikkia, hyvää ruokaa, hauskoja leikkejä, koskettavia puheita, tanssia ja saunaa. Elokuinen viikonloppu oli kaunis ja Etelä-Savon maisemat, rakkaat mökkimaisemamme, parhaimmillaan. Lopuksi kylän pappi vielä siunasi kesäkotimme. Kannamme tämän juhlan muistoa mielessämme loppuikäme.

On suuri ja odottamaton siunaus ja lahja, että löytää keski-iässä ihmisen, jota voi rakastaa ja joka rakastaa. Koska kaikki hyvä elämässä tulee Jumalalta, on kristillisen avioliiton solmiminen itsestään selvä Jumalan kasvojen eteen tulemisen sekä kiitoksen, rukouksen ja siunauksen pyytämisen paikka. Sen estäminen samaa sukupuolta olevilta pareilta, heidän lapsiltaan, perheiltään, suvuiltaan ja ystäviltään on sydämetöntä ja julmaa. Se on vallankäyttöä ja henkistä väkivaltaa. Tähän julmuuteen ei löydy perustetta Raamatusta tai kirkkokäsikirjasta.

Vaikka seurakuntien vanhoilliset edustajat yrittivät monin eri tavoin estää meitä ennen ja jälkeen vihkimisemme, onnistuimme silti pääsemään kirkkoon. Meidät vihittiin kirkon portailla, ja Lutherin opetuksen mukaan tulimme vihkimisen jälkeen kirkkoon kiittämään avioliitostamme rakastavaa, hyvää Jumalaa ja yhdessä ystäviemme, seurakunnan kanssa sekä rukoilemaan avioliittomme ja yhteisen elämämme puolesta. Toivomme, että kaikkien Suomen luterilaisten kirkkojen ovet aukeavat pian kaikille seurakunnan jäsenille, ja loputon vääntö samaa sukupuolta olevien pariin vihkimisestä päättyy.

Yhdenkään heteroseksuaalin avioliiton arvo ei siitä vähene, että myös homoseksuaalit pääsevät naimisiin ”Jumalan kasvojen edessä ja seurakunnan läsnä ollessa”. Tämä asia ei mene pois vaikenemalla, hidastelemalla, epämääräisillä lausumilla tai siirtämällä kirkolliskokoukselta toiselle. On myös surullista, jos konservatiivisten piispojen tunteiden suojeleminen tai sateenkaariparien vihkiäpapeille rangaistusten puuhaaminen tuntuu olevan kirkolle tärkeämpää kuin ihmisten oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen kohteleminen ja kaikkien kirkon jäsenten yhdenvertaisuus.

Me olemme jo olemassa, me olemme jo täällä, me olemme jo naimisissa. Meidän kohdallamme väestötietojärjestelmässä lukee ”kirkollinen vihkiminen”, vaikka se on joidenkin mielestä edelleen mahdottomuus. Eikä meidän avioliittoamme voi kukaan ottaa meiltä pois. Vaikka usko ja toivokin pysyvät, suurin on kuitenkin rakkaus.

Avioliitto teologisesta ja kirkollisesta näkökulmasta

Vesa Hirvonen

Avioliitto osana hyvää maallista todellisuutta

Luterilaisessa teologiassa avioliitto kuuluu perhekäsitteen (*oeconomia*) alaan. Perhe on toinen Jumalan asettamista maallisista järjestyksistä, toinen on valtio (*politia*). Avioliitto on siis osa Jumalan luomaa hyvää todellisuutta, ja oikeus sen solmimiseen on reformaattorien mukaan jumalallista oikeutta, jota ei saa ottaa pois esimerkiksi määräämällä papit selibaattiin.

Avioliiton hallinta on luterilaisen käsityksen mukaan uskottu valtiolle, mutta varsinaisesti avioliitto syntyy puolisojen välisellä sopimuksella. Luterilaisessa kirkossa (sen enempää kuin muissakaan kirkoissa) ei siis ajatella, että avioliiton varsinaisesti synnyttäisi tai tekisi sen enempää kirkko kuin yhteiskuntakaan. Avioliitto on liitto, jonka sen osapuolet tekevät lupautumalla toisilleen.

Puolisot luovat avioliiton, valtio vahvistaa sen ja kirkko kaunistaa sen rukouksin ja siunauksin, kuten luterilaisuuden ”oppi-isä” Martti Luther sanoo. Papit voivat Lutherin mukaan vihkiäkin parin, mutta tällöin he tekevät sen esivallan valtuuttamina. Siviili- ja kirkollinen vihkiminen ovat yhtä päteviä, tuomarin ja papin vahvistamalla avioliitoilla ei ole luterilaisen käsityksen mukaan eroa. Siviilivihkimisestä jäävät kuitenkin puuttumaan rukous ja siunaus.

Nykysuomalaisessa yhteiskunnassa myös samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat lupautua toisilleen, valtion valtuuttama virkamies – tuomari tai pappi – voi vahvistaa heidän liittonsa, ja pappi voi siunauksella ja esirukouksella vielä kaunistaa liiton.

Avioliitto yleisinhimillisenä instituutiona

Avioliitto ilmentää luterilaisen teologian mukaan luomisessa annettua niin sanottua luonnollista lakia (*lex naturalis*), joka on periaatteessa kaikille ihmisille ilmeinen. Avioliitto ei siis luterilaisen käsityksen mukaan ole erityisesti kristillinen vaan yleisinhimillinen instituutio, jota arvioidaan järjen valossa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispat totesivat tämän asian selvästi *Kasvamaan yhdessä* -dokumentissa (1984):

Yleisinhimillisen ajattelun huomioonottaminen ja yhteinen keskustelu perhe- ja seksuaalielämän alueella perustuvat kirkon uskon mukaan siihen, että kaikki ihmiset ovat Jumalan luomia. Luoja on piirtänyt jokaisen ihmisen sydämeen 'lakinsa' (Room. 2:14–15), johon myös perhe-elämä perustuu.

Asia todetaan myös piispojen *Rakkauden lahja* -perhekirjassa (2008):

Kun Martti Luther nimitti avioliittoa ”yhteiskunnallisen järjestyksen piiriin kuuluvaksi asiaksi”, hän halusi korostaa sen yleisinhimillistä arvoa.

Avioliiton kuuluminen järjen piiriin on siis keskeistä luterilaisessa avioliittokäsityksessä. Järjen näkökulmasta voi ajatella, että vaikka avioliiton on aiemmin ajateltu kuuluvan vain miehen ja naisen välille, sen voi tilanteen ja ihmistä koskevan tiedon muuttuessa tulkita palvelevan myös samaa sukupuolta olevia pareja. Avioliittohan on ihmisiä varten, ei toisinpäin. Kristityillä järjen näkökulmaa täydentää uskon näkökulma: ihminen on kutsuttu toimimaan avioliitossakin Jumalan hyvän työn välineenä.

Avioliitto rakkauden palveluksessa

Luterilaisuuden mukaan Jumalan lain pohjimmainen sisältö on rakkaus. Kuten kaikkien luotujen todellisuuksien, järjestysten ja säätyjen, myös avioliiton tehtävä on palvella rakkautta. Rakkauden syrjäytymisen ongelma on toisinaan vaivannut

luterilaisen teologian tulkintaa. Esimerkiksi natsi-Saksassa tulkittiin, että Lutherin mukaan luomistyöhön sisältyy joitakin muuttumattomia luomisjärjestyksiä, säätyjä ja tehtäviä, joita ei voi arvioida rakkauden valossa. ”Rotua” ja ”verta” pidettiin tällaisina, ja nykyään jotkut pitävät esimerkiksi avioliittoa muuttumattomana luomisjärjestyksenä. Käsitys, että Luther kannattaisi tällaisia muuttumattomia luomisjärjestyksiä, on tutkimuksessa hylätty jo kymmeniä vuosia sitten. Myös avioliittoinstituutiota ja sen toteutumista ja muotoja on arvioitava lähimmäisenrakkaudesta käsin.

Avioliitto toteuttaa rakkautta monella tavalla. Avioliitossa puoliset kutsutaan uskollisuuteen ja huolenpitoon toisistaan. Puolisot kasvattavat toisiaan, ja usein avioliitossa kasvatetaan myös uutta polvea. Elämän jatkaminen ja hedelmällisyys voivat toteutua myös muulla tavoin kuin perheenisäyksellä. Avioliiton osapuolet on kutsuttu säteilemään monenlaista hyvää ympärilleen: sukuihin, ystäviin, koko yhteisöön. Koska kahden miehen tai kahden naisen avioliitto edistää rakkauden toteutumista sekä asianosaisille, heidän lapsilleen että koko yhteisölle, se on ilman muuta oikein ja toivottavaa luterilaisen teologian näkökulmasta.

Kristilliset kirkot ovat aina pitäneet avioliittoa seksuaalisuuden oikeana paikkana, näin myös luterilaisuus. Realistina Luther tunnusti, että ihmisellä on vahva seksuaalinen halu, joka on pidettävä kurissa. Siksi avioliitto on hänen mukaansa oikeus, jopa velvollisuus, ellei ihmisellä ole erityistä naimattomuuden kutsumusta ja lahjaa (sellainen on hänen arvionsa mukaan yhdellä tuhannesta). Lutherin kannanotot ovatkin kaukana ahtaasta sääntöetiikasta.

Jos ylipäättään myönnetään, että on homoja ja lesboja, joilla on seksuaalisia tarpeita kuten muillakin ihmisillä, mutta ei naimattomuuden kutsumusta ja lahjaa, on luonnollista ajatella, että heillekin avioliitto on oikeus, jopa velvollisuus halun kurissa pitämiseksi.

Avioliitolla on myös hengellisiä merkityksiä, vaikkei avioliitto luterilaisuudessa olekaan armoa välittävä sakramentti. Avioliitto on sen sijaan uskon koulu, jossa puoliset oppivat ja kasvavat. Tämä koskee ilman muuta myös samaa sukupuolta olevia aviopareja.

Avioliitto on luterilaisuuden mukaan tarkoitettu elinikäiseksi, mutta elämän realiteetit tunnustetaan: aina ei voida eikä ole hyväksi jatkaa yhdessä. Uudelleen aloittamisen mahdollisuus on olemassa.

Avioliitto muuttuvana instituutiona

Avioliitto on myös luterilaisuuden näkökulmasta monella tavalla muuttuva instituutio. Luotu todellisuus ei pysy samanlaisena, eivätkä myöskään perhe tai valtio. Luterilaisen teologian mukaan kaiken samana pysyminen ei ole tarkoituskaan, koska luominen on jatkuvaa (*creatio continua*).

Avioliitto näyttäytyy melko monenlaisena jo Raamatussa. Raamatussa avioliitto on miehen ja naisen välinen, mutta ei välttämättä niin että yhdellä miehellä olisi yksi vaimo. Kuten tunnettua, varsinkaan Vanhassa testamentissa avioliittoa ei tulkittu pelkästään yksiavioisesti. Miehellä saattoi olla useita vaimoja ja jopa velvollisuus ottaa veljensä leski vaimokseen entisten lisäksi. Lisäksi miehellä saattoi olla jalkavaimoja ja naisorjia seksuaalisina kumppaneinaan. Myös monilla muilla tavoin Raamatussa esitetyt avioliittotulkinnat ja -ihanteet eroavat meidän aikanamme tavoiteltavina pidetyistä. Raamatun avioliitto-opetus ei luterilaisen teologian mukaan ole uutta ilmoitusta ja lakia vaan luonnollisen lain selvennystä ja sovellutusta tietyinä aikoina.

Myös luterilaisissa tunnustuskirjoissa avioliitto on miehen ja naisen välinen. On huomattava, että tunnustuskirjojen avioliittokohdat on kirjoitettu lähinnä perustelemaan miehen ja naisen pysyvää ja muuttumatonta oikeutta avioliittoon, ei avioliiton ikuista muuttumattomuutta kaiken kaikkiaan. Ne kirjoitettiin tilanteessa, jossa oli puolustettava selibaattilupauksen antaneiden pappien oikeutta mennä

naimisiin; niitä ei kirjoitettu torjumaan samaa sukupuolta olevien avioliittoja, eikä niistä löydy mainintaa, että avioliitto on eksklusiivisesti miehen ja naisen välinen. Mahdollisesti asiaa pidettiin itsestään selvänä, mutta *expressis verbis* sitä ei sanota eikä sille esitetä perusteluja. Oikeutetusti voi sanoa, että reformaattorit eivät tunne muunlaista kuin mies-nainen avioliiton. Sen sijaan ei voi edes sanoa, etteivät he tunne tai hyväksy muuta kuin yhden miehen ja yhden naisen välisen avioliiton (Hessenin Filipin moniavioisuustapaus ei ole ainoa laatuaan).

Von Ehesachen -teoksessaan Lutherilla on mielenkiintoinen huomautus aviolakien kontekstuaalisuudesta. Hän toteaa, että Mooseksen lain mukaan miehellä saattoi olla useita vaimoja, mutta näin ei ole meillä, koska meidän on otettava huomioon maamme luonne ja tavat. Avioliittokäsitys voi siis Lutherinkin mukaan muuttua.

Nykyinen avioliittokäsitys poikkeaa monella tavalla menneiden vuosisatojen avioliittokäsityksistä. Onpa nykyisten tasaveroisuuteen pohjautuvien rakkausliittojen ajateltu muistuttavan pikemmin antiikin vapaiden miesten ystävyksiä kuin entisaikojen sulusopimusavioliittoja. Ihmistä ja seksuaalisuutta koskevan tiedon muututtua on luonnollista, että meidän aikanamme avioliittoinstituutio on avoinna myös samaa sukupuolta oleville pareille.

Lopuksi

Avioliittoinstituutio on muuttunut monella tavalla yhteiskuntien ja kulttuurien muuttuessa. Meidän aikanamme myös samaa sukupuolta olevat parit on otettu naimisiin pääsevien piiriin. Myös sateenkaariparit tarvitsevat vanhan instituution suojaa.

Hedelmästään puu tunnetaan. Samaa sukupuolta olevien pariin avioliitot edistävät rakkautta ja tuottavat hyvää hedelmää sekä parille että koko yhteisölle. Siispä ne ovat hyviä ja kristillisen uskon mukaisia.

Kirkossa avioliiton ymmärtäminen lahjaksi ja kutsumukseksi myös samaa sukupuolta oleville pareille on vielä kesken mutta vahvistuu kaiken aikaa. Muutos ajattelussa on työläs, koska perinne ja teologia on varannut avioliiton vain mies-nais-pareille. Muutos on vaikeinta niille kristityille, jotka pitävät avioliiton heteroseksuaalista luonnetta perustavanlaatuisena uskonkysymyksenä. Valtavirran luterilaisuudessa on hyväksytty avioliiton kulttuurinen muuttuvuus.

Pohjimmiltaan samaa sukupuolta olevien avioliiton vastustuksessa on kyse kielteisestä suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen. Ihmistä koskevan tiedon lisääntyessä asenne homoseksuaalisuuteen on muuttumassa myös kirkossa, ja vähitellen samaa sukupuolta olevien parien palvelu on tullut osaksi kirkon toimintaa.

Kaikki virsikirjan uuteen jumalanpalvelusliitteeseen otetut avioliittolaulut sopivat sekä eri että samaa sukupuolta olevien häihin. Yhä useamman seurakunnan kirkossa saadaan myös sateenkaariparin häissä veisata:

Luoja teidät loi, teidät yhteen toi
rakentamaan elämäänne
valo toivo yllä päänne.
Kaiken perustus Herran rakkaus.
(816:1)

Vesa Hirvonen

TT, dosentti

Edelleen portailla

Betsy Ettore ja Irmeli Laitinen

Suomentanut englannin kielestä: Aino-Maija Elonheimo ja Miska Karhu

Tapasimme Helsingin rautatieaseman portailla 3. heinäkuuta 1982. Portaat ovat siis olleet tärkeä osa suhdettamme. Betsy oli juuri päässyt tutkimuskonferenssista, ja Irmeli halusi viedä hänet kiertelemään Helsinkiä. Muistamme kohtaamisen erittäin hyvin, se on ollut yksi tärkeimmistä hetkistä elämässämme. ”Pidin kädessäni punaista ruusua, jotta Betsy löytäisi minut”, Irmeli muistelee. ”Kesti hetken löytää nainen ruusun kanssa, koska asemalle oli niin monia sisäänkäyntejä. Kun lopulta löysimme toisemme, muistan olleeni häkeltynyt tavatessani hänet”, Betsy jatkaa.

Jo samana päivänä suutelimme hississä ja vietimme illan yhdessä Vuorannassa. Ensimmäisenä päivänä opimme myös, että meillä kummallakin oli kristillinen tausta. Irmeli oli ollut luterilainen seurakuntalehtori – siihen aikaan naiset eivät vielä päässeet papeiksi – ja oli jättänyt kirkon, koska koki, että kirkossa naiset eivät olleet tasa-arvoisia miesten kanssa. Betsy puolestaan oli ollut Laupeuden sisar ja kuulunut katoliseen nunnien yhteisöön. Hän oli lähtenyt sieltä, kun oli tullut poliittisesti aktiiviseksi ja alkanut tiedostaa esimerkiksi Vietnamin sotaan liittyneitä eettisiä ongelmia.

Koska meidät oli sosiaalistettu omien kristillisten yhteisöjemme normeihin, tiesimme, etteivät yhteisömme hyväksyisi elämäämme. Se oli hyvin surullista ja masentavaa, ja on sitä toisinaan yhä. Tapaamisemme oli parantavaa ja tervehdyttävää. Meillä kummallakin oli kokemuksia aiemmista naissuhteista, mutta näissä varhaisemmissa suhteissa lesbous oli, surullista kyllä, kielletty ja tukahdutettu. Kun ihmisen tunteet kielletään ja mitätöidään, mitätöidään samalla koko ihminen. Siltä se ainakin silloin tuntui. Olimme siis onnekkaita tai siunattuja saadessamme uuden mahdollisuuden.

Olisimme menneet naimisiin heti vuonna 1982, jos se olisi ollut mahdollista, mutta kesti vielä vuosikausia, ennen kuin mikään kristillinen kirkko hyväksyi rakkautemme.

Juhlimme parisuhteemme rekisteröimistä⁴ 7.1.2006, kun asuimme yhdessä Isossa-Britanniassa. Halusimme laillistaa suhteemme, jotta meidät tunnustettaisiin lain edessä sukulaisiksi. Olimme yksi ensimmäisistä lesbopareista, jotka rekisteröitiin, ja meillä oli sama vihkipäivä muusikko Elton Johnin ja hänen puolisonsa David Furnishin kanssa. Juhlimme viidenkymmenen ystävän kanssa Cornwallissa.

Vuonna 2012 järjestimme Irmelin sukulaisten kanssa rekisteröitymisemme siunaamistilaisuuden. Kolmea vuotta myöhemmin menimme virallisesti naimisiin Cornwallissa Englannissa. Se oli hyvin yksinkertainen, intiimi seremonia maistraatissa. Vihkiminen korvasi aiemman parisuhteen rekisteröimisen. Rekisteröimme avioliittomme Suomessa muutamaa kuukautta myöhemmin. Vuonna 2017 halusimme avioliitollemme siunauksen Tempeliaukion kirkossa, ja meillä oli suuret juhlat suomalaisille sukulaisille ja ystäville Kirjailijatalo Villa Kivessä Töölönlahden rannalla.

Vuonna 2018 hääkuvamme otettiin yhdessä muiden Suomessa vihittyjen homo- ja lesboparien kanssa Tuomiokirkon portailla. Häidemme ja avioliittomme historia on siis monimutkainen, emmekä oikein tiedä milloin sitä juhlimme, tai milloin viettäisimme vuosipäivää. Irmeli on vitsailnut ystävilleen: ”Olen mennyt neljä kertaa naimisiin, mutta aina saman naisen kanssa! Olen tosi onnekas!” Mutta vakavasti puhuen, ehkäpä nämä portaat vielä jonakin päivänä johtavat kirkkoon.

⁴ Engl. *civil partnership*, joka ei aivan vastaa suomalaista parisuhteen rekisteröimistä mutta on lähellä sitä.

Pakollinen siviilivihkiminen ja vapaaehtoinen siunaus

Urpo Kangas

Avioliitto on yhteiskunnallinen instituutio. Tämä on riidaton tosiseikka, eikä se voi olla vaikuttamatta siihen, kenellä on oikeus vihkiä avioliittoon ja määrätä avioliiton oikeusvaikutuksista. Asian ymmärsi jo kansanedustaja ja lääkäri Akseli Nikula vuonna 1908. Hänen mukaansa ”jo yksin sen seikan, että avioliiton-solmimistoimitus käsitetään ja tunnustetaan yhteiskunnalliseksi asiaksi, luulisi määräävän, että kysymystä lainsäätäjän puolelta myös käsitellään puhtaasti yhteiskunnallisena kysymyksenä”.

Olen Nikulan kanssa samaa mieltä. Suomessa tulisi siirtyä järjestelmään, jossa ainoa tapa solmia avioliitto olisi siviilivihkiminen viranomaisen edessä eli ns. pakollinen siviilivihkiminen. Kirkon ja uskonnollisten yhdyskuntien oikeus vihkiä avioliittoon tulisi lakkauttaa. Niiden tehtäväksi jäisi jo päätetyn avioliiton siunaaminen.

Avioliitto on kaikille sama riippumatta siitä, kuuluvatko avioliiton solmineet henkilöt mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan vai ovatko he esimerkiksi muslimeja, juutalaisia, evankelis-luterilaisia, ortodokseja, katolisia tai mormoneita. Jokaisen uskonnollisen yhdyskunnan jäsenellä on oikeus uskonnon harjoittamiseen omien riittäensä ja uskomustensa mukaisesti. Uskonnonvapaus on vapautta määrittää näiden uskomusten sisältö itsenäisesti, jos ne eivät loukkaa yksilön perustuslaissa tai muussa lainsäädännössä turvattua vapautta.

Uskonnollinen yhdyskunta toimii aina yhteiskunnassa, minkä vuoksi se on velvollinen sopeuttamaan omat toimintamallinsa sen asettamiin vaatimuksiin. Jos lainsäätävä päättää kirkon ja muiden uskonnollisten yhdyskuntien vihkimisoikeuden lakkauttamisesta, se ei loukkaa millään tavalla niiden oikeutta toimia sellaista arvojen ja päämäärien puolesta, jotka kuuluvat niiden arvokkaina pitämiin asiantiloihin. Jos

kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta pitää tärkeänä sitä, että avioliitto siunataan uskonnollisin menoin, ne ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että jokainen niin halutessaan saa liitolleen siunauksen.

Kysymys siitä, kenellä on oikeus vihkiä ja kenet voi vihkiä avioliittoon, on kaikkien uskonnollisten yhteisöjen uskomusjärjestelmien kannalta toisarvoinen verrattuna siihen, mikä on näiden yhteisöjen tehtävä jäsentensä keskuudessa. Uskonnollisten yhdyskuntien tulisi miettiä, mihin niiden kannattaa suunnata omat aktiviteettinsa. On hämmentävää seurata, miten Suomessa evankelis-luterilaisen kirkon piispat ovat ajautuneet paikoillaan polkevaan keskusteluun siitä, kenet voi vihkiä avioliittoon ja mitä oikeudellisia seuraamuksia siitä tulee, jos ei toimi niin kuin jonkun mielestä pitäisi. Kirkon perustehtävän kannalta tämä ei vaikuta harkitulta strategialta. Muiden uskonnollisten yhdyskuntien piirissä kysymys samaa sukupuolta olevien henkilöiden vihkimisestä avioliittoon ei ole noussut edes uutiskynnyksen yläpuolelle. Ne eivät vain yksinkertaisesti vihi samaa sukupuolta olevia henkilöitä avioliittoon.

Tästä umpikujasta on yksi tie ulos, avioliittolain muuttaminen. Se ei edellytä kirkolliskokouksen kannanottoa, eikä kenenkään tarvitse menettää muutoksen johdosta yöuniaa. Suomen pitää luopua järjestelmästä, jossa vihkimisoikeus kuuluu kirkolle ja vihkimisoikeuden saaneille uskonnollisille yhdyskunnille. Uskonnollisten yhdyskuntien vihkimisoikeus pitää lakkauttaa kaikilta samanaikaisesti ja mahdollisimman pian. Sitä vaatii jo kaikkien uskonnollisten yhdyskuntien oma etu.

Mistä siviilivihkimisen ja kirkollisen vihkimisen ero juontaa juurensa?

Vihkimisen historia on pitkä, vaikka kurkistusta ei ulottaisikaan Trenton kirkolliskokousta edeltäneeseen ja sitä välittömästi seuranneeseen aikaan. Esimerkiksi vuoden 1734 lain naimiskaaren 7 luvussa oli säädetty lähemmin vain avioliittoon kuuluttamisesta ja sen tarkemmista edellytyksistä kirkkolaisissa. Kirkkolain mukaan

kuulutusta ei saanut antaa, jos jompikumpi, mies tai nainen, ei ollut kristitty, jos mies tai nainen ei ollut Herran pyhästä ehtoollisesta osalliseksi tullut eikä niissä tapauksissa, joissa yhteinen laki taikka siihen kuuluvat asetukset kielsivät avioliiton (KirkkoL 73.2 §).

Kirkkolaki asetti avioliittoon aikovat vaikean tilanteen eteen, koska se ei tarjonnut vaihtoehtoja tapaa avioliiton solmimiselle silloin, kun avioliittoon aikovat eivät halunneet kirkollista vihkimistä tai voineet kirkkolain mukaan sitä saada. Ainoa mahdollisuus avioliiton solmimiseen oli vedota naimiskaaren säännökseen, jonka mukaan tuomioistuin saattoi epätäydellistä avioliittoa koskevan säännöksen nojalla julistaa miehen ja naisen aviopuolisoksi. Avioliiton solmimiselle ei ollut muita vaihtoehtoja kuin kirkollinen vihkiminen ennen vuotta 1918, jolloin asetus avioliiton solmimisesta siviiliviranomaisen edessä tuli voimaan. Sen mukaan siviiliavioliitto oli vaihtoehtoinen tapa solmia avioliitto kirkolliselle vihkimiselle.

Myös avioerosta päätettiin suunnilleen samoihin aikoihin. Senaatti antoi lokakuussa 1917 lainvalmistelukunnalle toimeksi ottaa tarkastettavaksi avioeroa koskevat lainsäädännökset. Samaan aikaan oli vireillä aviovarallisuusjärjestelmän kokonaisuudistus. Nämä hankkeet yhdistettiin vuonna 1919 ja samalla päätettiin, että avioliittolainsäädännön uudistusta tuli viedä eteenpäin skandinaavisten esikuvien viitoittamalla tiellä.

Valmisteluprosessi kesti kauan, mutta jo 1920-luvun alussa lainvalmistelukunta sai valmiiksi ehdotuksen laiksi avioliiton päättämisestä ja purkamisesta. Ehdotuksen esikuvana oli Ruotsissa voimassa ollut vastaava laki. Valtioneuvosto päätti pyytää vuonna 1923 tästä ehdotuksesta kirkolliskokouksen lausunnon. Kirkolliskokous korosti antamassaan lausunnossa vihkimisen uskonnollista luonnetta ja selvää eroa siviilivihkimykseen. Kokous toivoi, ettei siviilivihkimistä kutsuttaisi vihkimiseksi.

Kirkolliskokouksen huomautus ei johtanut ehdotuksen sanamuodon muuttamiseen. Vihkimistä koskevat säännökset sisällytettiin vuoden 1930 alusta voimaan tulleeseen avioliittolakiin. Sen mukaan ”avioliitto on päätettävä kirkollisella tai siviilivihkimisellä”.

Samalla, kun erillinen siviiliavioliittolaki kumottiin, avioliittolaki korosti avioliiton luonnetta yhteiskunnallisena instituutiona ja otti etäisyyttä kirkon käsitykseen avioliitosta uskonnollisena liittona. Avioliittoon ei liittynyt erilaisia oikeusvaikutuksia riippuen siitä, oliko aviopari mennyt siviiliavioliittoon vai olivat he kirkollisesti vihittyjä. Vuonna 1930 voimaan tulleen avioliittolain mukaan siviiliavioliitosta tuli pakollinen vaihtoehto kirkolliselle vihkimiselle niissä tapauksissa, joissa avioliittoon aikovia ei ollut mahdollista vihkiä uskonnollisen yhdyskunnan sääntöjen mukaan.

Keskusteluja pakollisesta siviilivihkimisestä

Avioliittolain säätämisen prosessin aikana kirkollisesta vihkimisestä luopumista ja siirtymistä kokonaan siviilivihkimisjärjestelmään (eli ns. pakollista siviilivihkimistä) ei pidetty todellisena vaihtoehtona. Tämä vaihtoehto ei noussut edes esille, eikä lainvalmistelukunta näytä avioliittolain säätämisen prosessin aikana pohtineen sellaiseen järjestelmään siirtymistä.

Pakollisesta siviiliavioliitosta oli Suomessa käyty kuitenkin keskustelua jo 1900-luvun alussa. Senaatti oli joulukuussa 1906 antanut uskonnonvapauskomitealle tehtäväksi lausua siitä, kuinka laajalle avioliiton päättäminen siviiliviranomaisen välityksellä olisi Suomen lainsäädännössä ulotettava. Senaatti antoi myös lainvalmistelukunnalle tehtäväksi valmistella ehdotuksen laiksi avioliittoon menemisestä siviiliviranomaisen edessä.

Sekä uskonnonvapauskomitea että lainvalmistelukunta kannattivat valinnaista siviiliavioliittomuotoa kirkollisen vihkimisen vaihtoehtona. Mutta päinvastoin kuin myöhemmin 1920-luvulla, ne pohtivat myös kaikille pakollista siviiliavioliittoa ja uskonnollisille yhdyskunnille kuuluneen vihkimisoikeuden lakkauttamista. Tämän vaihtoehdon mukaan valtio olisi tunnustanut oikeudellisesti päteväksi ainoastaan siviiliviranomaisen edessä toimitetun vihkimisen. Sen jälkeen jokainen aviopari olisi voinut pyytää siunausta omalle avioliitolleen oman uskonnollisen yhdyskuntansa traditioiden mukaisesti.

Uskonnonvapauskomitean mukaan ”valtiolla oli oikeus määrätä avioliiton päättämisen ehdot ja että kunkin kirkko- tai uskontokunnan velvollisuus on tässä kohden noudattaa valtion lakia”. Ja samalla kannalla oli myös lainvalmistelukunta, jonka mukaan ”avioliitto on luonteeltaan puhtaasti yhteiskunnallinen oikeussuhde”.

Siitä huolimatta, että niin uskonnonvapauskomitea kuin lainvalmistelukuntakin katsoivat, että pakollinen siviilivihkiminen on lopullinen päämäärä, mihin Suomessa on pyrittävä, kumpikaan instituutio ei loppupeleissä halunnut toteuttaa ideaa. Sitä pidettiin ajan olosuhteissa liian suurena muutoksena.

Akseli Nikula oli tästä asiasta toista mieltä. Hänen mukaansa:

Pakollinen siviiliavioliitto ei suinkaan alenna uskonnon arvoa, vaan päinvastoin korottaa sitä. Jos valtio ottaa huolekseen oikeudellisen puolen valvomisen avioliiton solmimisessa, jää kirkolle tuo uskonnollisesti pyhäksi katsottava siunauksen antaminen avioliittoon aikoville, siis toimitus, joka paraiten soveltuu uskonnon luonteeseen; ja kirkko vapautetaan tässäkin suhteessa maallisista kahleista.

Pakollinen siviilivihkiminen on noussut pintaan myös myöhempinä vuosina. Avioliittolakikomitea ehdotti ensimmäisessä osamietinnössään vuonna 1972 kaikille pakollista siviiliavioliittoa. Ehdotus ei kuitenkaan johtanut lainsäädäntötoimenpiteisiin, koska sen ei katsottu sisältävän merkittäviä etuja voimassa olevaan järjestelmään verrattuna.

Voi olla niin, että siirtymistä kaikille pakolliseen siviiliavioliittoon olisi harkittu vakavasti, jos tiedossa olisi ollut tuolloin, että avioliittolaki tulee muuttumaan sukupuolineutraaliksi. Silloin olisi kokonaan välttytty sellaiselta umpikujalta, johon Suomen evankelis-luterilainen kirkko on ajautunut oman vihkimisoikeutensa käyttämisen kanssa. Pakollisen siviiliavioliiton järjestelmässä avioliiton voivat aina solmia niin eri kuin samaa sukupuolta olevat parit.

Lopuksi

Käsitykseni mukaan lainsäädäntömalli, jossa kaikki avioliitot solmitaan viranomaisen edessä ilman uskonnollisia riittejä, olisi sivistynyt ja hyväksi havaittu eurooppalainen ratkaisu. Se ei sotke toisiinsa yhteiskunnallista instituutiota ja erilaisten uskontokuntien avioliittokäsityksiä. Se on toiminut hyvin niin katolisissa kuin protestanttisissa maissa. Esimerkkinä tällaisista maista voidaan mainita Belgia, Hollanti, Liechtenstein, Luxemburg, Monaco, Ranska, Saksa ja Sveitsi. Pakollinen siviiliavioliitto suojaa erilaisten uskonnollisten yhdyskuntien avioliittokäsityksiä. Ne voivat pitää kiinni omista periaatteistaan ja voivat keskittyä pakollisen siviiliavioliiton järjestelmässä siihen, mikä niiden työssä on olennaista. Ne voivat siunata kaikki liitot omien perinteidensä mukaisesti. Nikulaa kannattaa edelleen kuunnella tarkalla korvalla: ”Lainlaatijat! Verukkeet pois, täysi askel – pakollinen siviiliavioliitto.”

Urpo Kangas

Siviilioikeuden professori emeritus

Rakkautta jo vuodesta 1985

Jyrki Salmi ja Timo Laakso

Mihin rakastuin toisessa?

Timo: Pörröiseen vaaleaan tukkaan, ilkikurisiin silmiin, hikiseen halaukseen pyöräretken jälkeen.

Jyrki: Suuriin ihmetteleviin silmiin, vilpittömyyteen sekä miehekkäisiin jalkoihin ja käsiin.

Tapasimme homoravintola Gambrinissa toukokuussa 1985. Tarkka päivä on hämärän peitossa, mutta 9.5. eli Timon nimipäivä on vakiintunut vuosipäiväksi. Häistä ei tietysti silloin 1980-luvulla vielä voinut olla puhuttakaan, mutta kun parisuhdelakia valmisteltiin 2000-luvun alkuvuosina, olimme aktiivisesti ajamassa asiaa televisio- ja lehtihaastatteluissa.

Kun laki vihdoinkin mahdollisti parisuhteen rekisteröinnin 8.3.2002, olimme heti ensimmäisenä päivänä maistraatissa frakit päällä henkikirjoittaja Peter Oljemarkin edessä vannomassa toisillemme uskollisuutta. Suostuimme silloin median mannekiineiksi Oljemarkin pyynnöstä: kolmen TV-kanavan uutisissa ja joissakin lehdissä näytettiin rekisteröintitilaisuudestamme kuvaa. Rekisteröintiä juhlimme pienimuotoisesti muutaman ystävän ja lähisukulaisten kesken, mutta kun Suomeen saatiin tasa-arvoinen avioliittolaki, päätimme pitää isot kirkkohäät. Onnistuimme varaamaan Helsingin pitäjän Pyhän Laurin kirkon 13.5.2017. Kirkossa liittomme siunasi vanha tuttumme ja perhepappimme Pekka Kivekäs, joka oli jo vuonna 2002 pitänyt meille rekisteröintipuheen.

Kirkkoon kutsuimme 80 sukulaista, jotka kahvitimme kotona iltapäivällä häiden jälkeen, ja illalla oli vielä toinen tilaisuus noin 100 ystävälle. Juhlimme musiikin merkeissä: Timon kansakoulukaveri, huilutaiteilija Marja Jukkala soitti kirkossa, ja

iltatilaisuudessa oli säveltäjäystävämme Jaakko Tuomikosken Häämusiikkia-klarinettikvarteton kantaesitys. Hän oli säveltänyt sen meitä varten, ja sen esittivät Karelia-puhallinorkesterin klarinetistit.

Mitä rekisteröinti ja kirkkohäät meille sitten merkitsivät? Parisuhdetta rekisteröidessä 2002 oli päällimmäisenä mielessä tasa-arvoisuus lain edessä juridisissa ja käytännön kysymyksissä, esimerkiksi toisen kuollessa toisen taloudellinen asema olisi turvattu ja hänellä olisi oikeus järjestää hautajaiset. Isot kirkkohäät 2017 olivat sitten lähinnä yhteisöllinen rituaali, joka oli erityisesti Timolle tärkeä tasavertaisuuden vuoksi – erityisen uskonnollisia me emme ole kumpikaan. Olikin todella mukavaa juhlia suuren sukulais- ja ystäväjoukon kanssa. Ja vaikka tasa-arvoasioissa on vieläkin tekemistä kirkon piirissä, tuntuu että maailma on tuntuvasti parantunut meidän yhteisen taipaleemme aikana.

Pekka Kivekkään puhe hääparille

Timo I. Laakso & Jyrki Salmi

Avioliiton siunaaminen Pyhän Laurin kirkossa Vantaalla 13.5.2017 klo 12.30

Johdanto

Kristillinen seurakunta, sisaret ja veljet!

Timo ja Jyrki ovat kutsuneet meidät kaikki häihinsä, juuri sellaisiin, millaisia kaikkien häiden oikeastaan kuuluisi olla. Avioliittohan on puhtaasti yhteiskunnallinen instituutio. Jyrki ja Timo ovat jo toimineet yhteiskunnallisesti, rekisteröineet suhteensa, kun se kävi mahdolliseksi viitisentoista vuotta sitten, ja uuden avioliittolain tultua voimaan pyytäneet viranomaista muuttamaan heidän suhteensa avioliitoksi. He ovat siis jo tukevasti naimisissa.

No mitäs me täällä sitten? Juhlallinen tunneroiskaus vanhassa tempelissä, häämarssi ja papin paminat, loppumusiikki ja pihalle – siinä se?

Ei, sisaret, ei, veljet! Eipäs livistetä!

Toimitamme kaikki yhdessä yhtä seurakunnan keskeisistä tehtävistä, siunaamme Timon ja Jyrkin avioliiton. Toistan: *kaikki yhdessä*, en minä pappina yksin. Tämän tehtävän saimme jo, kun meidät kastettiin Jeesuksen Kristuksen oppilaiksi. Sen merkiksi minulla, koska olen seurakunnan palvelija, on ylläni alba, valkoinen kastepuku, mutta se pitää ymmärtää kaikkien teidän puvuksenne. Se on näkyvä symboli Paavalin lauseelle, että kaikki kastetut on *puettu Kristukseen*. Häntä siis edustamme nyt, me, pyhä yhteinen seurakunta.

Jassoo - että pitääkin ottaa vakavasti. Mutta mitä se *siunaaminen* on?

Suomenkielinen sana on käännösväännös eikä sano mitään. UT:n kreikassa sana kuuluu *eulogein*, suomeksi: puhua hyvää ja kiittää.

Me siis puhumme hyvää Jyrkin ja Timon avioliitosta, puhumme keskenämme, mutta ennen kaikkea puhumme Jumalalle ja kiitämme siitä – niin, emmekä vain heidän liitostaan, vaan heistä itsestäänkin, omaisista ja ystävistä. Olkaa siis siunaten mukana kaikessa, mitä seuraavaksi tapahtuu.

Uskomme myös, että koska meidät on kasteessa puettu Kristukseen, hän itse siunaa Timon, Jyrkin ja heidän avioliittonsa.

Siispä asiaan. Silti yksi ehdotus: kaikkien rukousten jälkeen sanokaamme yhdessä Aamen. Näytän merkin, milloin.

Puhe

Teille, Jyrki ja Timo, ei enää oikein käy puhuminen kuin hehkeälle morsiusparille. Liittonne on kestänyt jo 32 vuotta, alkanut siis 1985.

Viisitoista vuotta sitten julkistitte liittonne rekisteröinnin monin tavoin, sanomalehdessä, aamu-TV:ssä ja Silminnäkiä-ohjelmassa. Luullakseni saitte oheisaineistoksi kaikenhajuista lokaa niskaanne, sitä ei vihaa puhkuvassa Suomessa ole vaikea kuvitella.

Uskon myös, että liittonne rekisteröinnin julkistaminen rohkaisi monia arkoja ja pelkääviä seuraamaan esimerkkiänne.

Sen jälkeen, niin itse totesitte, olette nähneet maailmaa yhdessä ja eriksenne. Nyt summaatte yhteisen taipaleenne kokemukset kolmeen sanaan:

rehellisyys, avoimuus, lempeys.

Siinä eväitä meille kaikille:

rehellisyys, avoimuus, lempeys.

Niiden lisäksi kunnioitan suuresti teidän rohkeuttanne. Kenties siksi hatarassa päässäni on pyörinyt muinaisen veljemme Paavalin kummallinen lause, joka – siitä en yli pääse – on luettava juuri tänään juuri teille. Näin kirjoitti Paavali muinaisen miljoonakaupunki Rooman piskuiselle vähemmistöseurakunnalle:

Kukaan meistä ei elä itseään varten eikä kukaan kuole itseään varten. Jos elämme, elämme Herran omina, ja jos kuolemme, kuolemme Herran omina. Elämmepä siis tai kuolemme, me kuulumme Herralle.

Voi, voi – tuo kuulostaa hirvittävän hurskaalta ja kenties vieraaltakin!

Mutta luepa Paavalia lyhyen katkelman molemmilta puolilta, tarkkaile kontekstia. Huomaat, että sanat on osoitettu pirstoutuvalle joukkiolle, joka ei enää muuta osaakaan kuin nahistella keskenään, lyödä silmiä mustiksi ja huulia halki, raastaa toiselta ihmisarvon viimeisetkin riekaleet – vain pikkuseikkojen, muodollisuuksien vuoksi. Ne ovat pirullisesti muuttuneet oikein elämisen ehdoiksi. Siksi kukin mäiskii kutakin itsekkyytensä koko raivolla. Noudattamalla millilleen viilailtuja pilkkujaan voi kenties nousta seurakuntansa ylväimmäksi uskovaiseksi, jopa kerätä pisteitä Jumalalta.

Rehellisyyden, avoimuuden ja lempeyden on joukkio käskenyt käpälämäkeen.

Tuohon tilanteeseen Paavali heittää: Kukaan meistä ei elä itseään varten eikä kukaan kuole itseään varten.

Näin. Tästä näkökulmasta rehellisyys, avoimuus ja lempeys alkavat näyttää mahdollisilta.

Jos elämme, Paavali jatkaa, jos elämme, elämme Herran omina, ja jos kuolemme, kuolemme Herran omina.

Mitä hän tarkoittaa? Mitä on Herran omana eläminen?

Tekstiyhteys osoittaa, että oivallus Herran omana elämisestä ja kuolemistakin merkitsee vapautumista itsekkyydestä, se merkitsee lähimmäiselle avautumista. Hänkin kuuluu Herran omiin, olkoon millainen pönttöpää hyvänsä – kenties samanlainen kuin minäkin.

Minusta tuntuu, että te, Jyrki ja Timo, olette jo aikoja sitten, kaikenkaltaista koettuanne oivaltaneet tämän. Oikeastaan olen siis pitänyt teille jokseenkin turhan puheen, mutta kerrankos sitä sattuu.

Rehellisyys, avoimuus, lempeys – lähimmäisyyttä, Herran omana elämistä.

Sen jatkumista läsnä oleva seurakunta siunatessaan voisi teille muun hyvän ohella pyytää.

Pekka Kivekäs

Pastori, virsirunoilija

**“Emme voi loputtomiin vain keskustella ja kipuilla keskenämme” –
Kirkolliskokouksen avioliittokeskustelu 2010-luvulla**

Katri Korolainen

Monessa puheenvuorossa on tässä puhuttu siitä, että Raamatussa on vain yksi muuttumaton avioliittokäsitys. En tiedä, mitä Raamattua he ovat lukeneet. Minusta Raamatussa on hyvin erilaisia ja muuttuvia avioliittokäsityksiä.

Piispa Björn Vikström. Kirkolliskokouksen täysistunto, kevät 2015

Kirkolliskokous on keskustellut samaa sukupuolta olevien parien oikeudesta kristilliseen avioliittoon yli vuosikymmenen. Samaa sukupuolta olevien parien asema kirkossa on ollut kirkolliskokouksen agendalla jo 2000-luvun alusta, kun eduskunta hyväksyi parisuhteen rekisteröinnin. Rekisteröinti tuli mahdolliseksi vuonna 2002. Kirkko seurasi perässä miltei vuosikymmentä myöhemmin. Tuolloin kompromissiksi eri tavalla ajattelevien välille saatiin samaa sukupuolta oleville rukoushetki parin kanssa ja puolesta. Pitkään väännettyyn ratkaisuun oltiin pettyneitä niin liberaalien kuin konservatiivien keskuudessa. Esimerkiksi kirkolliskokousedustaja Henrietta Grönlund aiheesta kirkolliskokouksessa keväällä 2010 totesi:

Minun on henkilökohtaisesti vaikea suostua siihen, että samaa sukupuolta olevien parisuhteita ei siunata. - - Se on vastoin minun raamatuntulkintaani ja vastoin käsitystäni uskomme syvimmästä sanomasta. Siitä huolimatta olen tässä vaiheessa valmis tukemaan piispainkokouksen esitystä parisuhteiden puolesta rukoilemisesta kirkon ykseyden nimissä.

Tahdon2013-kampanja toi muutospaineen

Keskustelu samaa sukupuolta olevien parien asemasta kirkossa alkoi uudelleen toden teolla uuden avioliittolain tultua eduskunnassa hyväksytyksi loppuvuodesta 2014 Tahdon2013-kansalaisaloitteen siivittämänä. Olin mukana tekemässä aiheesta kirkolliskokoukselle edustaja-aloitetta keväällä 2015 yhdessä viidentoista muun edustajan kanssa. Aloite pyysi ensisijaisesti arvioimaan avioliittolain muutoksen vaikutuksia kirkolle ja osoittamaan, että kirkko arvostaa samaa sukupuolta olevien parisuhteita ja perheitä. Tuolloisen kirkolliskokouksen kokoonpanolla ei tuntunut realistiselta edes esittää, että varsinaisessa kirkon avioliittokäsityksessä tapahtuisi muutoksia.

Aloitteen käsittelyn yhteydessä puhuin itse täysistunnossa: “Edessämme on aloite, joka herättää vahvoja tunteita. Luulen, että osaa meistä jopa pelottaa asian esiin nostaminen. Pelko ei kuitenkaan riitä syyksi pistää päätä pensaaseen ja vaientaa mahdollisesti vaikea keskustelu.”

Vaikka kirkolliskokous ei ole päässyt itse asian ratkaisun suhteen juuri millään tavalla eteenpäin, on todettava, ettei keskustelua kirkolliskokouksessa ole totisesti vaiennettu. Sen sijaan avioliittopuhetta on jatkettu viimeiset vuodet koko ajan kiihtyvällä tahdilla.

Uusi avioliittolaki astui voimaan maaliskuussa 2017. Sen vanavedessä, juuri ennen lain muutosta, julkistettiin edustaja-aloite kirkon avioliittokäsityksen laajentamisesta. Aloitteella oli poikkeuksellisen suuri joukko allekirjoittajia, yhteensä 22 edustajaa eri puolilta Suomea. Huomattavaa oli myös, ettei tuohon joukkoon kuulunut meitä helsinkiläisiä Tulkaa kaikki -liikkeen edustajia, vaikka olimme pitkään pitäneet avioliittoasiaa aktiivisesti esillä kirkolliskokouksessa. Tämä johtui siitä, että Tulkaa kaikki -liike pohjasi avioliittoargumentaationsa siihen, että lain muuttuessa vihkiminen

oli papille jo mahdollista: kirkkolaki ja -järjestys eivät tuolloin eivätkä nykyäänkään ota kantaa vihittävien sukupuoleen.

Avioliittolain laajentamisaloitetta käsiteltiin perustevaliokunnassa vuoden verran ja sitä säästi hyvin laaja täysistuntokeskustelu niin lähetekeskustelussa kuin päätöksentekovaiheessa. Lopulta kirkolliskokous äänesti aloitteen raukeamaan keväällä 2018 luvuin 59–46. Aloite jäi kuitenkin elämään vielä vuoteen 2020 asti: lopullisessa äänestyksessä mukaan liitettiin ponsi, jossa pyydettiin piispainkokousta edelleen selvittämään vaihtoehtoja avioliittokäsityksestä vallitsevan erimielisyyden ratkaisemiseksi. Piispat antoivat oman vastauksensa elokuussa 2020, jolloin jälleen uusi kirkolliskokouksen kokoonpano kävi aiheesta keskustelun. Tämän jälkeen aloitteen käsittely päättyi lopullisesti, mutta tarvetta edetä kirkon avioliittokäsityksen muuttamisessa se ei poistanut.

Kunnioittavaa keskustelua?

Vuoden 2015 edustaja-aloitteen pohjalta kirkossa kehitettiin kunnioittavan keskustelun malli eri tavalla ajattelevien välisen keskustelun helpottamiseksi. Malli lanseerattiin syksyllä 2016, jolloin kirkolliskokouksen kokoonpano oli jo vaihtunut. Kunnioittava keskustelu onkin terminä vilahdellut kirkolliskokouksen täysistunnossa siitä eteenpäin. Valitettavasti kirkolliskokouksessa ei olla aina kuitenkaan pystytty itse pitäytymään kunnioittavassa keskustelussa.

Kunnioittavasta keskustelusta on väännetty jopa maallisten lehtien palstoja myöten, kun Uusi Tie -lehden päätoimittaja, kirkolliskokousedustaja Leif Nummela ja puheenjohtajana toiminut arkkipiispa Kari Mäkinen joutuivat puheenvuoron sopivuudesta sanaharkkaan kesken täysistunnon keväällä 2017. Arkkipiispa ojensi Nummelaa, joka puhui avioliittokäsityksen laajentamista koskevassa keskustelussa

muun muassa lasten orpoudesta. Nummela ja hänen tukijansa loukkaantuivat arkkipiispan väliintulosta ja syyttivät häntä jopa sananvapauden rajoittamisesta.

Itse ajattelen, että arkkipiispa huomautti aiheesta ja ennakoitavasti: koko kevään 2017 avioliittokäsittelyn ympärillä oli useaan kertaan muistutettu kirkolliskokousta kunnioittavan keskustelun mallista ja tyylistä. Puheenvuoro oli loukkaava eikä se keskittynyt aiheeseen. Kun tapahtuma vielä sattui istuntoviikon viimeisenä päivänä hyvin näkyvien henkilöiden välille, julkisuuden myötä asiaan liittyi tarpeettoman voimakkaita symbolisia merkityksiä. Puheenjohtajan tehtävänä on rajata keskustelu käsillä olevaan teemaan ja tätä tehtävää arkkipiispa Mäkinen hoiti.

Itse olen kokenut avioliittokeskustelun kirkolliskokouksessa toki raskaaksi, mutta ennen kaikkea tarpeelliseksi. Olen toiminut kirkolliskokouksessa kolmella kaudella vuodesta 2012 alkaen. Avaramielisestä hengellisestä taustasta tulevalle nuorelle kirkolliskokousedustajalle ensimmäisten viikkojen Raamatulla päähän lyöminen ja “synti tulee sanoa synniksi” -paasaaminen oli järkyttävää kuultavaa. Muistan poistuneeni salista useita kertoja käytävälle huilaamaan ja hengittämään, kun edustajatoverien sydämettömät sanat osuivat niin pahasti omaa ihmiskäsitystä ja puhetapaa vastaan. Samaan aikaan kokeneemmat edustajat rauhoittelivat, että tyyli ja sanakäänteet olivat jo silloin siistiytyneet huomattavasti 2000-luvun alkupäästä. Näin kolmannella kaudella olen havaitsevinani samaa kehitystä puhetyylissä: kovimmatkin konservatiivit korostavat Jumalan luomistyön ihmeellisyyttä kaikissa ihmisissä, eikä suoranaisia loukkauksia enää juurikaan kuule.

Räikeästi loukkaavan kielenkäytön karsiutuminen on sinänsä hyvä asia. Silti kirkolliskokouksessa ja kirkon toimielimissä usein käytetty kieli, jossa sateenkaaripareista, heidän perheistään ja parisuhteistaan puhutaan “ongelmana”, joka pitää ratkaista, on yhtä kaikki satuttavaa. Tämän asian kirkolliskokouksen silloinen

yleisvaliokunnan puheenjohtaja Johanna Korhonen taidokkaasti ilmaisi blogitekstissään toukokuussa 2016:

Arvostaisin sitä, että te [piispat] siellä etupenkissäkin edes yrittäisitte muistaa, että kyseessä ovat ihmiset. Seurakuntalaiset. Kirkon jäsenet. Me, joista ja joiden elämästä te puhutte ja joiden siunaamisesta tai siunaamatta jättämisestä te päätätte.

Elämä ajaa kirkolliskokouksen ohi

Näyttää siltä, että mikään argumentaatio ei muuta mielipiteitä, ja määräenemmistösäädökset estävät käytännössä päätösten tekemisen mihinkään suuntaan. Edellisessä kirkolliskokouksessa liberaalit edustajat olivat vähemmistö. Nykyisessä kokoonpanossa heitä on kymmenkunta enemmän. Se ei kuitenkaan riitä. Kirkon oppiin liittyvien kysymysten muuttamiseen vaaditaan kirkolliskokouksessa kolmen neljäsosan äänten enemmistö, ja nykyisessä kokoonpanossa päästäisiin korkeintaan yksinkertaiseen enemmistöön.

Ennakoin, että avioliittokysymyksessä elämä ajaa kirkolliskokouksen kannanmuodostuksen ohi: samaa sukupuolta olevia pareja vihitään jatkuvasti myös kirkollisin menoin ja papin aamenella. Tilanne muistuttaa eronneiden vihkimistä sotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Kirkolliskokous ja piispat vastustivat eronneiden liittoja, mutta uudelleen avioituville löytyi silti pappeja vihkimään. Kiihkeiden taisteluvuosien jälkeen tilanne rauhoittui ja eronneiden vihkimisestä tuli valtavirtaa. En toivoisi tällaista kehitystä, mutta pelkään, että se on ainoa tie.

Avioliittokeskustelun paljous kirkolliskokouksessa kertoo kuitenkin aiheen tärkeydestä. Aihe on keskeinen niin liberaaleille kuin konservatiiveillekin, myös heidän äänestäjilleen. Vaikuttaa siltä, että suuri osa puheenvuoroista onkin valmisteltu

etukäteen “kotijoukoille”, ja ne suunnataan ensi sijassa keskustelua muualla kuunteleville. Edustuksellinen demokratia toimii myös näin, mutta ajattelen, että omille kannattajille puhumista tärkeämpää olisi pyrkiä muodostamaan koko kirkon yhteistä, sallivampaa ja rakkaudellisempaa avioliittokantaa. Vaikka puheet omista lähtökohdista olisivat kuinka taidokkaita tahansa, ei toisten ohipuhuminen, edes Raamatun jakein ryyditettynä, vie itse asiaa lopulta eteenpäin.

Kirkolla ei ole mahdollisuutta vatvoa asian ympärillä vuosikausia. Ihmiset äänestävät jaloillaan ja kirkon jäsenmäärä laskee joka vuosi. Asenne- ja arvotutkimukset kertovat, että yhdenvertaisuus on nuoremmille sukupolville yhä tärkeämpää, joten kirkko häätää omia jäseniään joka vuosi pois yhä kiihtyvämällä tahdilla avioliittokantansa vuoksi. Kyse ei ole vain pragmaattisista asioista, vaan syvästi teologisista kysymyksistä. Kuten kirkkoherra Mimosa Mäkinen viisaasti summasi kirkolliskokouksessa elokuussa 2020:

Mitä on kirkon ykseys, joka sulkee ulkopuolelle omia jäseniään? Millainen on Kristuksen ruumis, joka runtelee jäsentään? Millainen on Jumalan tahto, joka toteutuu syrjinnän ja sarron kautta?

Katri Korolainen

Kirkolliskokousedustaja 2012-

Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtaja 2016-

Mitäpä jos sä pelkää turhaan?

Maria ja Siiri

Olen 32-vuotias Maria, ja puolisoni on 30-vuotias Siiri. Tapasimme samassa työpaikassa viisi vuotta sitten, ja rakastuimme toisiimme täysin yllättäen ja vahingossa. Hämmästelemme edelleen iltaisin, miten kummassa tässä näin kävi.

Meille molemmille hengellisyys on ollut elämän varrella tärkeä arvo. Minun äitini on uskonnollinen, ja kirkollinen elämä tapahtumineen on ollut aina suuri osa elämääni. Ensimmäinen lause, jonka opin lapsena lukemaan oli “minä olen tie, totuus ja elämä” alttaritaulun yläpuolella. Siiri on toiminut isosena rippikoulun jälkeen ja on osallistunut aktiivisesti myös kirkon eri tapahtumiin. Kun päätimme mennä naimisiin, oli itsestään selvää että haluamme mennä naimisiin kirkossa. Kirkot ovat rakennuksina upeita, täynnä historiaa ja tarinoita sekä tuovat tilaisuuteen juhlallisuutta.

Olen biseksuaali ja elänyt aiemmissa suhteissani miesten kanssa. Olen elänyt etuoikeutettua elämää, enkä ollut ennen kokenut syrjintää. Kun suunnittelimme häitämme, kävi ilmi, että tuomiokirkkoseurakunnan kirkoissa ei vihittäisi samaa sukupuolta olevia. Olin vihainen, ällistynyt ja katkera. Olin aina ollut tervetullut kirkkoon ja tuntui erikoiselta, että joku voisi kieltää minulta osan uskonnollista elämääni. Maksan kirkollisveroa, olen yhteiskunnan tasavertainen jäsen enkä varmasti yhtään huonompi kristitty tai ihminen kuin kukaan muukaan. Lopulta alistuin kohtalooni. Olimme jo päättäneet, että menemme Suomenlinnassa naimisiin, joten luontevaa oli, että vihkiminenkin tapahtuisi Suomenlinnan kirkossa.

Helsingin tuomiokirkkoseurakunnan seurakuntaneuvosto päätti 5.11.2018, että samaa sukupuolta olevia voitaisiin jatkossa vihkiä tuomiokirkkoseurakunnan kirkoissa. Tulin todella onnelliseksi ja soitin heti kirkkoherranvirastoon tehdäkseni varauksen. Henkilö

puhelimessa oli pahoillaan, että heillä ei ollut vielä päivitettyjä lomakkeita valmiina naispareja varten, mutta minua se ei haitannut tippaakaan. Olin jo ehtinyt olemaan yhteydessä Sateenkaaripapit-sivustolta löytämäni pappiin useaan otteeseen, ja hän kertoi, että voisimme saada papinkin suoraan seurakunnan kautta. Iloksemme meihin oli yhteydessä pian pappi, joka oli meille jo ennestään tuttu.

Häitämme vietettiin syysauringossa vuonna 2019. Vihkiminen tapahtui Suomenlinnan kirkossa, jonka jälkeen vietimme 80 hengen häätjuhlaa Pirunkirkon juhlasalissa. Isämme saattoivat meidät alttarille, ystäväni lauloi kirkossa ja kaasot seisoivat värikkäissä mekoissa ympärillämme. Pappi piti hauskan ja koskettavan puheen, jota keuhuttiin pitkin iltaa. Vihkimisen jälkeen saavuimme juhlapaikalle, ja vieraamme muodostivat onnittelujonon. Onnittelujonoon oli eksynyt myös intialaisperhe, sillä he luulivat, että jono oli johonkin nähtävyyteen. Tämä ei ollut uutta, sillä vihkiseremoniassa kirkon peräpenkeissä oli tuntematon venäläisperhe tuulipuvuissaan, ja kauppatorilla lauttaa häätuvussa odotellessani olin päässyt useamman turistin kainaloon ja yhteiskuvaan. Juhlan alettua ohjelmassa ensimmäisenä oli ruokailu. Olemme molemmat työskennelleet ravintola-alalla, joten ruoka oli suuressa roolissa. Salaatteja, kaloja ja lihoja oli useampaa lajia, pääruokana kahta eri keittoa. Hääkakun lisäksi oli tarjolla juustoja ja hillukkeita. Ohjelmana oli kuoron esitys, puheita, valokuvausta, perinteiset tanssit ja ystäväni soitti ja lauloi myöhään yöhön.

Naimisiinmeno merkitsi meille suurta virstanpylvästä, sitoutumista ja jatkuvuutta. Muistelen edelleen häätpäiväämme, sillä se oli elämäni kaunein ja onnellisin päivä. Meille on tulossa vauva, ja haluamme pyytää vihkipappimme myös lapsemme kastepapiksi.

Ihmiset eivät voi päättää kenelle kirkko ja Jumala kuuluu. Kaikilla ihmisillä on yhtäläiset oikeudet tulla nähdyiksi ja kuulluiksi omana itsenään, sekä toteuttaa

hengellistä elämää haluamallaan tavalla. Kirkon ovien sulkeminen ei pidä elämää ulkopuolella.

Häätanssiksemme valitsimme Samuli Putron kappaleen, jossa lauletaan: Mitäpä jos sä pelkää turhaan?

Puhe Yhteinen hääkuva -tapahtumassa 29.6.2018 Helsingin tuomiokirkon portailla

Leena Huovinen

Tämä hetki on jännittävä. Se on jännittävä ja sykehdyttävä teille aviopareille, ja se on jännittävä ja uusi myös suurimmalle osalle meistä, jotka olemme saaneet kunnian ja ilon olla läsnä tässä hetkessä. Pride-viikolla Helsingin keskusta on verhottu sateenkaaren väreihin. Yritykset, yhteisöt ja kaupunki osoittavat vahvasti tukeaan sateenkaarikansalle. ”Sivistyneessä maassa myös vähemmistöjen asemasta pidetään huolta”, kuten Helsingin Sanomien päätoimittaja Kaius Niemi päivän lehdessä totesi.

Yhteinen hääkuva -tapahtuma osoittaa, että teitä on paljon. 1.3.2017 jälkeen on solmittu parituhatta avioliittoa, ja rekisteröityjä parisuhteita on muutettu avioliitoksi. Avioliitto on kahden ihmisen välinen liitto, jossa sitoudutaan keskinäiseen rakkauteen, uskollisuuteen ja huolenpitoon.

Seisomme kirkon portailla. Kuinka monen portaan tai kynnyksen yli olette joutuneet kulkemaan ennen tätä hetkeä. Varmaan lukuisten. Kynnyksiä on ollut varmasti omassa sisäisessä maailmassa, ympärillä olevan yhteiskunnan sisällä, ystävien pään sisällä, eikä edustamani kirkko ole näitä kynnyksiä ainakaan madaltanut. Päinvastoin. Voisiko sanoa niin, että yhteiskunta on jo alttarilla, mutta kirkko on vielä portailla, kun se empii, ketä saa vihkiä ja missä. Rehellisesti on todettava, että yhteiskunta on ollut tekemässä etulinjassa uusia avauksia, jotka ovat elämän puolella. Kysymys kuuluukin, muuttaako kirkko ja sen sanoma yhteiskuntaa vai yhteiskunta kirkkoa.

Kirkko ei ole kuitenkaan pelkkä rakennus tai instituutio tai vallanpitäjät tai kirkolliskokous, vaan me ihmiset, Jumalan luodut muodostamme kirkon. Eikä Jumala ole paikkaan sidottu. Hän tuo läsnäolollaan siunauksen myös portaille, muurin

kupeeseen, navetan yliselle ja sinne, missä ikinä ihmiset ovatkin pyytämässä siunausta elämäänsä. Siunausta pyytäessämme saamme luottaa siihen, että Jumala kääntää kasvonsa ihmisen puoleen ja on hänen kanssaan.

Parisuhteen virallistaminen ja sille siunauksen pyytäminen läheisten ihmisten kanssa, on elämän laatuun vaikuttava asia. Tulla nähdyksi ja tulla kuuluksi juuri sellaisena kuin olen, on jokaisen ihmisen toive tässä ainutkertaisessa elämässä. Että voi avoimesti ja ääneen sanoa, että tämä ihminen on minun ja minä hänen.

Se, että on rakastettu ja osaa itse rakastaa, on Jumalan lahja. Ilman rakkautta olemme hukassa. Joku on viisaasti sanonut, että loppujen lopuksi rakkaus on ainoa vaaka, jolla punnitsemme elämäämme. Jos järjestettäisiin kansanäänestys, niin rakkaus voittaisi ylivoimaisesti materian, mammonan, palkinnot ja kaikki vallanmuodot, kovat kyynärpäätkin. Onnellinen rakkaus ei koskaan sulje ihmistä vaan avaa hänet laajemmalle, ympäröivään maailmaan. Laittakaa siis hyvä kiertämään! Toiveeni on aidosti moniääninen kirkko: kirkko, joka palvelee kaikkia tasa-arvoisesti ja on turvallinen ja yhdenvertainen yhteisö kaikille ihmisille, perheille ja parisuhteille.

Ottakaa vastaan hyvän Pyhän Jumalan siunaus

Jumalan Henki ohjatkoon teitä

Jumalan voima varjelkoon teitä,

Jumalan viisautta opettakoon teitä,

Jumalan käsi suojelkoon teitä,

Jumalan tie antakoon teille suunnan.

Siunatkoon teitä kaikkivaltias ja armollinen Jumala, Isä ja Poika ja Pyhä Henki. Amen.

5. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kirkossa

Toimittajien kommentit

Tämä menee eteenpäin, vastusti sitä kuka piispa tahansa.

- Arja Majuri -

Edellisissä osioissa olemme pureutuneet avioliiton yhteiskunnalliseen ja kirkolliseen kontekstiin. Olemme matkanneet Tahdon2013-kampanjan vaiheissa ja kirkolliskokousten nykykeskusteluissa. Kirjan viimeinen osio laajentaa keskustelua vielä kolmanteen suuntaan, tulevaisuuteen. Kun samaa sukupuolta olevien parien avioliitto on käsitelty loppuun tai ainakin puhe sen ympärillä hiljenee, nousee seuraava kysymys: Millainen on muiden seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa?

Keväällä 2021 evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus ilmoitti perustavansa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmän, johon on koottu asiantuntijoita niin evankelis-luterilaisen kirkon sisältä kuin maallisilta tahoiltakin. Työryhmän perustaminen luo toivoa siitä, että tulevaisuudessa kirkon perustuksiin muurataan vahva tahto toimia aina tasa-arvon mukaisesti.

Matka työryhmästä käytäntöön on kuitenkin vielä pitkä, ja tästä matkasta kertovat asiantuntijatekstimme. Ensimmäisenä äänensä saa **Miska Karhu**, jonka teksti pohjustaa teemaa ja tuo näkyviin nuoren transsukupuolisen ihmisen näkökulman. Kirjan viimeinen asiantuntija-artikkeli on toimittajien keskustelevalta, dialogimuotoon kirjoitettu teksti kirkon tulevaisuudesta. Sen tarkoituksena on pohtia sitä, keiden ääniä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa olisi jatkossa syytä kuunnella. Samalla se vetää yhteen kirjan teemoja ja luotaa katsetta tulevaisuuteen.

Kun puhumme avioliitosta, puhumme samalla siitä, millaista on elää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvana. Osioon valitut tarinat kuvastavat mielestämme erityisen hyvin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuulumista ja sitä ristiriitaisuutta, jolla vähemmistöihin suhtaudutaan. Haluamme tuoda esille niitä iloja ja kipuja, joita vähemmistöön kuuluminen tuottaa. Viimeisen tarinan tärkeä sanoma on, etteivät seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ole “pahoja, sairaita, uhka” vaan samanlaisia ihmisiä kuin kaikki muutkin.

Ari ja Tapani päätyivät Kotisaarelle

Ari ja Tapani Kotisaari

Pyhä Jumala, Kaiken elämän ja hyvyyden lähde. Kiitos virvoittavista lähteistä, jotka annat matkallemme. Sateesta, joka laskeutuu yllemme siunauksen lailla. Kiitos voimastasi, jonka varassa saamme kulkea kohti Sinun kasvojasi. Kiitos onnesta, jolla tänään ympäröit meidät. Pyhä Jumala, Sinun puoleesi me nostamme katseemme ja rukoilemme. Siunaa juhlamme ja anna ilon ja riemun täyttää päivämme. Amen

Rukous avioliittomme siunaustilaisuudesta.

Heinäkuun neljäs aloitimme yhteisen elämämme kodissamme Kontulassa. Vuosi oli 1995. Seitsemän vuotta myöhemmin heinäkuun neljäntenä rekisteröimme parisuhteemme Helsingin maistraatissa, kun parisuhteen rekisteröityminen tuli uuden lain myötä mahdolliseksi. Heinäkuun neljäs oli myös silloin, kun avioliittomme siunattiin Kallion kirkossa vuonna 2017 avioliittolain voimaantulon myötä.

Ilman molemmille rakkaita ystäviämme Karia ja Tapiota olisimme tuskin löytäneet toisiamme. Tapasimme vuonna 1995 ”sattumalta” heidän kodissaan kesäisessä Kajaanissa. He olivat meille yksi niistä harvoista vakiintuneiden homojen parisuhteen roolimalleista. Sitten heistä tuli parisuhteemme kummeja ja häittemme bestmaneja. Kaksi viikkoa ensitapaamisen jälkeen meillä oli treffit Helsingin rautatieasemalla, ja molempien levoton pitkä vaellus päättyi pysyvästi samaan osoitteeseen. Toisen ihmisen löytäminen oli todellinen suuri siunaus. Tuolloin alkoi yhteinen hyvä elämämme, ja sitä rakkautta on jatkunut tähän päivään asti.

Avioituminen ja häät olivat tärkeitä tapahtumia ja ikuisesti mieleenpainuvia elämyksiä meille molemmille. Avioliittomme siunasivat Katariina Kiilunen ja Tero Massa, joista oli tullut meille tärkeitä ystäviä ja työtovereita, kun olimme Aasiassa

lähetystyössä neljän vuoden ajan juuri ennen häitämme. Kallion kirkossa koko häävään siunasi lopuksi piispa Irja Askola. Kuva sadasta häävieraasta otettiin aurinkoisilla kirkon portailla, josta matka jatkui Järvenpään seurakuntaopistolle hääjuhlan viettoon.

Hauskuutimme vieraitamme vaihtamalla häävaahteita seitsemän kertaa tuon juhlan aikana. Se on Kambodzhalainen hääperinne, ja halusimme näin muistaa noita meille niin merkittäviä vuosia ja paikallisia ystäviämme kaukana Aasiassa. Ruoka oli myös eksoottista, kuten lime-korianterimarinoitu ravunpyrstölajitelma soija-chilikastikkeella, prässätty savukirjolohi-kananmunakakku ja tilli-piparjuuri punajuuri-kaprisripotusta, tai basilikaperunaa, kevätsipulia, turmenicpikkelöityjä retikkakukkia ja retiisiä kera seesamsiemen-banaaninlasturipotuksen (tässä kolme kymmenestä ruokalajista). Eikä vain eksoottista vaan myös erinomaista, olihan sen suunnitellut ja toteuttanut meille rakas food designer Markku Luola. Kakkujakin hän oli valinnut kahdeksan.

Häävalssi ja lopputanssit tanssittiin nuoren paikallisen bändin rytmein – parinvaihdossa silloin 91-vuotias Arin äiti Liisa sai tanssia poikansa häissä. Ulkomaalaisille häävieraillemme ehkä eksoottisin osa hääohjelmaa oli illan tullen porukalla saunominen ja uiminen Tuusulanjärvessä.

Toisen ihmisen löytäminen elämäntoveriksi on ollut meille erittäin tärkeää. Mahdollisuus saada suhteelle siunaus rakkaiden ystävien keskellä yhdessä maan kauneimmista kirkoista on ollut hyvin merkittävää. Avioliittomme sinetiksi otimme sormusten lisäksi yhteisen sukunimen jo edesmenneeltä Tapanin äidiltä Katrilta. Se oli myös poliittinen teko, sillä halusimme osoittaa, että Suomessa jokin oli konkreettisesti toisin kuin ennen vuotta 2017.

Toivomme, että sama kunnioittava siunaus tai kirkollinen vihkiminen olisi mahdollista kaikille aviopareille kaikkialla. Sillä on merkitystä sekä yhteiskunnallisesti että emotionaalisesti ja se tuottaa vain hyvää. Niin kuin siunaus vain voi tehdä.

Vihkipuheesta, Terolta ja Katariinalta, jotka tunsivat meidät niin hyvin:

Jumala on valinnut teidät jo luomisessa, pyhittänyt painamalla oman kuvansa teihin – elämään omaa ainutkertaista elämä ja toteuttamaan sitä syvintä olemusta, jonka hän on teihin istuttanut. Valittuna ja pyhänä oleminen on vahvistunut kasteessa, kun Jumala on painanut ristinmerkin teidän otsaanne ja rintaanne ja kutsunut seuraamaan Kristusta. Omassa elämässänne te olette toteuttaneet tätä Kristuksen kutsua eri tavoin, mutta sanoitte myös, että missio on ollut yhteinen. Se on ollut yhteinen missio tehdä näkyväksi jokaisen ihmisen ainutkertaisuutta ja luovuttamatonta ihmisarvoa. Työtä ja marssia oikeudenmukaisemman maailman puolesta, jossa jokaisen on hyvä elää!

Dogmien hapuilusta käytännön toimiin

Miska Karhu

Kun ensi kertaa tulin kaapista ulos vuonna 2012, olin rippikoulussa. Vasta vuosia myöhemmin tajusin, miten absurdi tilanne oli. Laskin suojani alas pikkukaupungin seurakunnan rippikoulussa, viimeisessä paikassa, jossa kukaan oletti minun tulevan kaapista. Sanoin suoraan eräänä sateisena leiripäivänä, etten tiennyt, olinko tyttö vai poika. Olin epävarma itsekkin, vasta ensimmäiset saappaani ostanut, hapuilin sanoissani ja tunteissani. Olin varma vain siitä, että näin kuului tehdä.

Miten naiivi ja peloton olin, kun minulle ei tullut mieleenkään, että joku henkilökunnasta saattaisi ottaa minut pilkan kohteeksi. Näin ei onneksi tapahtunut, mutta kaikin puolin ilmapiiri rippileirillä kertoi sitä, etten ollut yhtä tervetullut kuin heterot. Pukuhuoneet, vessat ja nukkumistilat olivat tarkasti jaettu tyttöjen ja poikien tiloihin. Kun tuli puhe “vastakkaisen sukupuolen” hurmaamisesta, tytöille jaettiin punaiset ja pojille siniset kortit. Kortteihin sai kirjoittaa kysymyksiä tuolle mysteeriselle “vastakkaiselle sukupuolelle”. En minä sentään niin peloton ollut, että olisin uhmannut tätä järjestystä. Olin kuin elefantti hiirilauman seassa. Yritin olla mahdollisimman huomaamaton, ettei kukaan näkisi, etten kirjoittanut omalle lapulleni mitään enkä halunnut käydä suihkussa.

Tämä kirja on toiminut dokumenttina sateenkaarihäistä. Kun kaikki teologiset ja juridiset argumentit kirkollista vihkimistä vastaan ja sen puolesta on kuultu, on aika miettiä, ketkä jäävät äänettömiksi. Ketkä käyvät iltapäiväkerhoissa sillä aikaa, kun odotamme taas uutta kirkolliskokousta, jossa aikuiset pääsevät pohtimaan, keitä saa vihkiä avioliittoon? Ketkä käyvät rippikouluissa sillä aikaa, kun aikuiset pääsevät juhlistamaan naimisiin menoa?

Vastaus: Trans- ja muunsukupuoliset lapset ja nuoret.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on jäänyt jahkailemaan samaa sukupuolta olevien vihkimistä, eikä näe sitä valtavaa joukkoa rippileireillä, pyhäkouluissa, iltapäiväkerhoissa ja isoskoulutuksissa, jotka elävät joka päivä heteroseksuaalien ehdoilla. Totuus on, että yli seitsemänkymmentä prosenttia Suomen nuorista käy rippikoulun, ja tähän joukkoon mahtuu myös satoja transihmisiä, jotka huutavat ääneen eikä kukaan kuule. Kirkko hapuilee dogmeja ja oppeja ja ohittaa samalla valtavan määrän potentiaalisia uskovaisia ja – jos haluaa ajatella kylmästi rahassa – potentiaalisia kirkollisveron maksajia.

Kirkon on hyvä kysyä itseltään, onko se instituutiona mukana siinä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret väsyvät, uupuvat, masentuvat, joutuvat kiusatuksi ja syrjityksi muita nuoria enemmän. Riittääkö se, että osa kirkon työntekijöistä kävelee Pride-kulkueen mukana, jos osa samaan aikaan ajattelee, ettei transsukupuolisuutta ole olemassa? Riittääkö se, että kirkko rakentaa kunnioittavan keskustelun metodia, jota ei lopulta noudateta? Pelkät sanat tai poseeraukset Pride-kulkueessa eivät enää riitä vaan haluan, että kirkko näyttää teoillaan: Emme hyväksy syrjintää.

Tällaisena konkreettisena tekona pidän esimerkiksi Espoon seurakuntien ja Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen vetämää Haave-leiriä. Viisi vuotta rippikoulun jälkeen pääsin kokemaan samanlaisen mutta kuitenkin erilaisen leirikokemuksen. Osallistuin viikonlopun mittaiselle, sukupuolivähemmistöön kuuluville nuorille tarkoitettulle Haave-leirille. Koin leirin symbolisena. Se oli kuin kirkon anteeksipyyntö, yritys tuottaa nuorille korjaava kokemus ilman varsinaista rippileirin pedagogista osuutta. Pidin myös tärkeänä, että leiriläinen sai itse valita, osallistuuko hengellisiin hartauksiin vai ei. Olin leiristä ja leirin aidosti turvallisesta

tunnelmasta kiitollinen ja häkeltynyt: Tällaistaikin Suomen evankelis-luterilainen kirkko voi olla.

Samanlaisia voimauttavia kokemuksia ovat esimerkiksi monien seurakuntien organisoimat halaustempaukset, joissa seurakunnan työntekijät halaavat halukkaita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia Pride-tapahtumissa. Näitä esimerkkejä yhdistää kirkon aktiivinen pyrkimys luoda turvallisempi tila, johon voi halutessaan tulla mukaan.

Palatakseni lopuksi piskuisen synnyinkaupunkini seurakuntaan ja vuoden 2012 rippileirille. Pikkukaupungin seurakunta otti minut hyvin vastaan rippikoulussa. Valitettavasti samaisen kaupungin seurakunta päätti paria vuotta myöhemmin, etteivät anna papeilleen lupaa vihkiä tai edes siunata samaa sukupuolta olevia pareja – ja näin on asian laita edelleen kirjoittamishetkellä. Nämä kaksi teemaa, samaa sukupuolta olevien kirkollinen vihkiminen ja transihmisten hyvinvointi kirkossa, seisovat mielestäni samalla jatkumolla odottamassa heteroseksuaalien ja cissukupuolisten hyväksyntää.

Kulisseissa kuitenkin huojuu, ja toivon, että pian tapahtuu käänne dogmeista käytäntöön, kohti ihmistä. Toivoisin, että tuo mullistus saavuttaisi myös kirkon ajatukset sukupuolesta ja sukupuolen moninaisuudesta.

Miska Karhu

Kirjailija ja uskontotieteen maisterivaiheen opiskelija

Sateenkaaripapiksi

Heikki Karasti

Lapsuudenkodissa varsinkin äitini oli erityisen suvaitsevainen. Kun ihmiset kohisivat kirkon työntekijöiden siihen aikaan rikollisista homoseksuaalisista suhteista, tokaisi äiti: ”Mitä se meille kuuluu toisten ihmisten asiat.” Ystäväpiirini sattui homoseksuaaleja. En kiinnittänyt asiaan sen kummempaa huomiota. Luettuani opiskeluaikoinani Martti Lindqvistin ja Jouko Sihvon Homoseksuaalisuus ja kirkko - julkaisun sain perusteet siihen, että ihmisen omaa seksuaalista suuntautumista ei saa ruveta muuttamaan.

Näillä eväillä aloitin vuonna 1980 nuorisopapin uran. Olin monen nuoren ja heidän vanhempien tukenaan, kun nuori etsi omaa seksuaalista identiteettiään, ja toimin kastepappina sateenkaariperheissä. Kun sitten laki salli rekisteröidyn parisuhteen, päätin, että jos joku entisistä seurakuntanuorista pyytää vihkimistä, suostun siihen vaikkei asiaa mihinkään kirjata.

Vihkimiset

Seurakuntalaiset, jotka olivat rekisteröineet parisuhteensa, etsivät pappia, joka suostuisi siunaamaan heidän suhteensa samalla, kun kastaisi heidän lapsensa. Pariskunta kertoi arvelleensa, että kyllä he jonkun nuoren liberaalin naispapin löytävät tehtävää suorittamaan. He yllättyivät, kun saivat minut, iäkkään miesrovastin ”vihkijäksi” ja kastajaksi. Tein kaikki valmistelut salassa esimiehilleni ilmoittamatta, jotta he eivät olisi estäneet minua tekemästä tätä palvelusta seurakuntalaisillemme. Kasteen yhteydessä etenimme normaalin vihkimisen kaavalla, kunnes sattumalta paikalle saapui suntio. Tilaisuuden lopuksi hän sanoi minulle sakastissa: ”Että vai tällaiset menot sinulla täällä oli?” Vastasin kantavani kaiken vastuun teostani. Siihen

suntio vastasi, että enhän minä muuten, mutta jos olisin tiennyt, olisin vihkiryijyn laittanut.

Kun tasa-arvoinen avioliittolaki astui voimaan, pyysi kaksi sateenkaariparia minua toimittamaan heille avioliittoonvihkimisen. Toisessa päädyimme siunaamiseen ja toisessa vihkimiseen. Kirkollinen toimitus oli molemmille pareille tärkeä. Molemmissa toimituskeskusteluissa ymmärsin, että häissä olisi paljon tuttujani, monet entisiä seurakuntanuoria.

Toinen vihkitilaisuus oli toisen vihittävän lapsuudenkodin puutarhassa omenapuun alla, jonka hänen isänsä oli istuttanut vihittävän syntymän kunniaksi. Koti oli maatila, ja häät syötiin ja tanssittiin navetan ylisillä. Valitettavasti häiden järjestäjät saivat kokea ikävää kohtelua yrittäessään saada kotiseurakuntaansa antamaan tiloja sateenkaarivihkimisiin. Ja siitä seurasi kirkosta eroamisia. Toisen parin siunaamisen kanssa kaikki meni loistavasti. Myöskään sitä toimitusta ei vietetty kirkon tiloissa.

Nyt Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituli on varoittanut minua toimistani, joissa olen kohdellut seurakuntalaisia yhdenveroisesti. Itä-Suomen hallinto-oikeudenkin mukaan tämä varoitus oli tarpeen, mutta en näistä näpäytyksistä ole mitään oppinut. Ihmisiä ei saa syrjiä, vaikka esimies käskisi.

Heikki Karasti

Kappalainen, eläkkeellä

Rakkaus on suuri lahja

Satu ja Sirkka

Olemme samasta läntisestä pikkukaupungista, muuttaneet pääkaupunkiseudulta vuosina 1988 ja 1989 juuri ennen lastemme koulunkäynnin alkua. Maaseudun rauha oli tärkeää kahdelle luontoa rakastavalle partiolaisille.

Yhteisten ystävien ja harrastusten kautta tapailimme muutamia vuosia ennen lähempää tutustumista. Aloimme pyöräillä, hakea puita ja koivun tuohia kassikaupalla metsistä, käydä nuotioretkillä ja Tulkaa Kaikki -tapahtumissa ja Vihreiden vaalitulaisuuksissa.

Molemmat alkoivat tuntea melko alusta lähtien tavallista enemmän mielenkiintoa toista kohtaan. Olimme tahoillamme olleet pitkissä suhteissa, saaneet jälkikasvumme maailmalle – ja oli meillä jo ihania lapsenlapsiakin. Uudelle suhteelle oli aikaa ja sydämessä tilaa.

Alkusysäys suhteen kehittymiselle taisi olla rohkea teatterikutsu. Siinä vaiheessa kumpikaan ei vielä uskaltanut toivoa muuta kuin hyvää ystävyyttä, varsinkin kun toisella ei ollut kokemusta naissuhteista. Hyvin nopeasti huomasimme tapailevamme lähes päivittäin. Sen seurauksena muutamassa viikossa rakastuimme ja muutimme yhteen.

Arvelemme, että seurakunta- ja kotitaustojemme samankaltaisuus ja arvojemme yhdenmukaisuus siivittävät meitä arjessamme ja ovat helpottaneet yhteiselämämme rakentumista. Molemmat olemme kokeneet suorastaan ihmeenä, että toisen ymmärtäminen ja tapojen hyväksyminen tuntuu helpolta. Ihmeelliseltä tuntuu myös, että vasta tässä elämänvaiheessa on saanut tällaisen lahjan – suuren rakkauden.

Kaksista raiteista samalle raiteelle – Kirkon tulevaisuus tasa-arvotekijänä

Aino-Maija Elonheimo, Miska Karhu ja Arja Majuri

Litteraatio ja kirjoittaja: Miska Karhu

Keskustelijat:

Aino-Maija Elonheimo (AM)

Arja Majuri (A)

Miska Karhu (M)

AM: Me ollaan Miskaa lukuun ottamatta tehty tätä kirjaa vuodesta 2018. Nyt me voitaisiin puhua sekä kirkon tulevaisuudesta että sateenkaari-ihmisten tulevaisuudesta kirkossa. Ei vain avioliittokysymyksestä vaan laajemmin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksistä. Että kun jonain päivänä samaa sukupuolta olevien avioliittokysymys saadaan valmiiksi, niin mitä muita kysymyksiä on.

Mä ajattelen, että sateenkaari-ihmisten ja kirkon tulevaisuus limittyä toisiinsa. Olisi hankala ajatella, että meillä voisi olla mitään kirkon tulevaisuutta ilman, että se olisi samalla siellä olevien sateenkaari-ihmisten tulevaisuutta, tai olisi hirveän surullista jos niin olisi. Olisi onnekasta, että sellaista erillisyyttä ei enää tulevaisuudessa niin paljon olisi.

A: Kirkon ja kirkolliskokouksen pitäisi herätä siihen, että kirkkoa koskevat samat säännöt ja velvoitteet kuin maallista työpaikkaa. Eikä saisi enää venkoilla niin, että etsitään irrallisia Raamatunlauseita, että kun “meillä on oikeus pitää omat mielipiteemme ja raamatuntulkinnat ja sitä kautta käytännöt”. Ja edelleen joissakin

seurakunnissa halutaan miespappisia messuja. Parissa seurakunnassa on jopa seurakuntaneuvosto tehnyt päätöksen, että heillä voi olla miespappisia messuja.

AM: Mun mielestä on kaiken kaikkiaan pelottava visio, että kun me ollaan kolmekymmentä vuotta eletty tämän naispappi-tilanteen kanssa, siitä kun naispappeus tuli, ja meillä on edelleen tilanne, että voidaan pyrkiä naispapittomiin messuihin. Mä ymmärrän tarpeen tehdä kompromisseja tässä avioliittokysymyksessä; tuskin kukaan edes haluaisi, että vihkivä pappi on siellä vastoin omaa vakaumustaan. Mutta sitten toisaalta, jos me ollaan kolmenkymmenen vuoden päästä samassa tilanteessa, että ollaan tehty kompromissi ja laitettu ikään kuin kahdet rattaat ja kahdet säännöt, ei se ole hyvä tie sekään.

A: Mä olen ikävä kyllä niin pessimisti, että tämä kolmekymmenvuotinen sota käydään myös avioliittokysymyksen kanssa. Me vaan mennään kaksilla raiteilla. Koska se on jo tuttu tilanne, niin siihen lonksahdetaan tai ajaudutaan helpommin.

AM: Kyllä mä sen tietyllä tapa ymmärrän, että keski-ikäisestä heteromiespapista saattaa tuntua uhkaavalta, kun naisille, homoille ja muunsukupuolisille pitäisi antaa oikeuksia. Että pitäisi tehdä jokin tasa-arvosuunnitelma ja ruveta katsomaan, että kaikkia kohdellaan asiallisesti. Onhan kirkko, samalla tavalla kuin esimerkiksi armeija tai yliopisto, ollut patriarkaalisen vallan, tietyntyyppisen hierarkkisuuden linnake.

“Uskon kirkon positiiviseen tulevaisuuteen”

M: Näin nuoren näkökulmasta absurdeinta ja ristiriitaisinta on nähdä, että papit menee sinne Pride-kulkueeseen. Monet nuoret ei erota, onko se pappi Helsingistä vai Utsjoelta. Että se on se kirkko, joka toimii kokonaisuutena. Ja sitten kun kirkko tekee ristiriitaisia päätöksiä, siihen on vaikea suhtautua vakavasti. Ja toisaalta se luo sellasta epävakautta.

AM: Niin, avarampi puoli kirkosta on ikään kuin näiden tiettyjen konservatiivien naispappeusvastustajien ja homoavioliittovastustajien panttivankeina. Eihän se ole kestävä, että tietyissä kirkoissa voidaan vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja ja toisissa ei. Että jos ajattelee näiden kelojen kautta, niin ei kirkon tulevaisuus kamalan hyvältä näytä.

Mutta toisaalta, jos ajattelee, että maailmanlaajuisesti Kristuksen kirkko on ollut erilaisissa muodoissaan yli kaksituhatta vuotta olemassa... Joskus on oltu ahtaammalla ja joskus on ollut tarpeettomastikin valtaa. Niin haluaisin luottaa, että myös tulevaisuudessa on se yhteisö, johon tavalla tai toisella liitytään. Ja mua auttaa se, että on ruvettu yhä enemmän puhumaan ilmastonmuutoksesta ja luomakunnasta ja luonnosta, on kyseenalaistettu sitä ihmistä kaiken päällikkönä. Ja on ruvettu puhumaan tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta kirkossa. Koska ne jos mitkä on kristinuskon ytimessä.

A: Mä uskon kirkon positiiviseen tulevaisuuteen, jos me seurakunnissa aletaan tehdä sitä seurakuntalaisten, vapaaehtoisten teologiaa. Mitä parhaimmillaan luterilaisessa kirkossa voisi tapahtua, on maallikkojen nosto keskiöön toiminnassa ja heidän hengellisten ja henkisten tarpeiden kuuleminen ja yhdessä tekeminen. Ja sillä tavalla luoda ihan uutta maallikkoteologiaa, jolloin voisi herätysliikkeidenkin rajat venyä ja madaltua, että tulisi sellaista vuorovaikutusta, keskusteluyhteyttä.

Mä näen kirkon tulevaisuuden siinä, että yhä enemmän ymmärretään tämä maailman moninaisuus, myös seurakuntatasolla. Onhan jooga ja hiljaisuuden retriitit tullut kirkkoon. Kirkon lähetystyö, ulkomaanapu ja kontaktit eri uskontoihin, ne ovat nimenomaan vuorovaikutuksellisia. Siinä vaihdetaan kokemuksia ja tietoa pyhästä, siitä, mitä se kullekin on. Sillä merkityksiähän me etsitään. Uskonnot luovat tai sanottavat meille merkityksiä. Ja niiden kautta me mielletään elämän

merkityksellisyyttä ja elämän arvokkuutta. Ja nyt tämän voisi suoraan viedä avioliittoteologiaan: merkitys sille, että kaksi ihmistä rakastaa toisiaan ja samalla kaksi sukua liittyvät toisiinsa. Heitä yhteisö siunaa ja tukee ja kantaa. Kun jätetään kaikki teologiset termit pois, niin sitähän se on.

AM: Ja onhan se sitä, että haluaa elämän tärkeitä hetkiä tuoda Jumalan kasvojen eteen ja jakaa niitä yhdessä toisten ihmisten kanssa.

“Nyt seurakunnat ja sateenkaariväki kohtaavat”

M: Sä otit Arja esille sen hiljaisuuden retriitin ja pyhän merkityksen. Mun mielestä se oli tosi hyvä ajatus. Jotenkin se, että tarvitseeko aina niitä sanoja. Että tarvitseeko selittää kaikkea auki vaan voisiko välillä vaan hiljentyä.

A: Se pyhän kokeminen on hankala sanallistaa. Se, kun olet nahkasi sisällä yksin mutta olet hirveen tiukassa kontaktissa toiseen vaikka ei ole sanoja. Voi olla hiljaisuus tai hiljainen musiikki, mutta se tila, se henkinen tila tulee siinä. Traditio kantaa, mutta se yhteen tuleminen tuo sen merkityksen, pyhän vastaanoton tilan.

M: Jotenkin kirkolla pitää olla tulevaisuudessa yhä enemmän juuri tuollaista parantavaa voimaa. Mä haluaisin nähdä, että pyydetäisiin anteeksi vanhoja virheitä. Mulle jo pelkästään sen anteeksipyyntö on todella suuri ele. Mä haluaisin, että jossain vaiheessa olisi se hetki, kun kirkko laajemmin myöntää, että he ovat tarkoituksellisesti ja tahattomasti traumatisoineet ihmisiä. Siitä on jäänyt valtavat traumat monelle ihmiselle.

AM: En näe hyvänä sitä, että meillä olisi erillisiä sateenkaariseurakuntia. Tavallaan tajuan sen turvallisen tilan toiveen, jos se normaali kirkko on turvaton. Mutta mä

edelleen toivon, että meidän seurakunnat voisivat olla sellaisia, että kaikilla ihmisillä olisi siellä turvallista. Että me ei tarvittaisi erillisiä sateenkaari- tai feministikirkkoja.

A: On aivan upeaa, että Pride-tapahtumien rinnalle on tullut luonnollisena osana sateenkaarimessut. Että nyt paikallisella tasolla seurakunnat ja sateenkaariväki kohtaavat. Äärettömän hyvä kehitys. Ja tämä menee eteenpäin. Tämä menee eteenpäin, vastusti sitä kuka piispa tahansa.

Kyse on rakkaudesta

Jaana ja Eve

Keväällä 1984 olin palaamassa mummoni luota päivällisiltä, kun törmäsin asematunnelissa nuoruudenystäväni Ulliin. Hän oli menossa Kaisaniemeen naistentansseihin, ja minä innostuin lähtemään mukaan. Kokemuksia naisten välisestä kanssakäymisestä minulla oli hyvin vähän, eikä skottiruutuvekkihameeni ollut kovin katu-uskottava, mutta sinne siis lähdettiin. Kuinka ollakaan illan aikana pöytäni tuli mielenkiintoinen Eve, jonka kanssa juttu luisti mukavasti.

Tästä tapaamisesta alkoi edelleen voimissaan oleva suhteemme. Minulle avioliitto on ollut tärkeä osa parisuhdetta alusta asti, Eve ei niinkään ole sitä kaivannut. Vuosien varrella on ystävien kanssa aiheesta puhuttu ja aiheen ympärillä käyty hauskaa sanaleikkiä liittyen ympäristön asenteisiin ja *niihin homoihin*. Kun vihdoinkin, vuosien väännön jälkeen, sallittiin suhteen rekisteröinti, päätimme heti rekisteröityä, vaikkei se avioliitto ollutkaan. Ja koska olimme *niitä*, niin totta kai meillä oli myös Näät, kutsuvieraina kaikki Ne. Nääasuina oli pyhäverkkarit, ohjelmassa pihapelejä, joissa ei jaettu palkintoja vaan häviöitä, ja lystiä piisasi aamuun asti.

Vaikka myöhemmin, kun tasa-arvoinen avioliittolaki astui voimaan, emme enää kokeneet tarvetta uusiin juhliin, en kuitenkaan löydä mitään ymmärrystä homokielteiselle asenteelle parien kirkkovihkimisen suhteen. Mielestäni kirkon pitäisi olla rakkauden suuri lähettäjä, joka ottaa siipiensä suojaan kaikki ihmiset ihonväriin, seksuaaliseen suuntautumiseen, poliittiseen katsantokantaan tai muuhun katsomatta.

Me emme ole pahoja, sairaita emmekä uhka. Kaksi onnellista vanhenevaa naista, yhdessä 36 vuotta. Ja meitä on paljon.

Kolme miestä ja naiset

Pekka Kivekäs

Vuorelta alas ja kokemisesta
intoa täynnä ja suunniltaan!

Mk 9:2–10

Ne kolme miestä – ne oli nähty
kirkkaudessaan ja kunniansaan!

Matarat, keltaiset, Maarian seimiheinät,
kunnian tielle kantoivat tuoksuaan.

Yhdeksän muuta, ne menivät, tietty,
kiukusta kyyryyn ja käppyrään.

Mk 10:35–45

On tässä samaa sakkia oltu –
enää ei olla, no, ei tietenkään!

Matarat kuten on tapana heinäkuussa
talveksi talteen niityiltä niitetään.

Kipujen vuorella ei heistä ketään.

Mk 14:50–52

Painuivat pakoon. Pois! Päätömiin!

Kun kolme miestä ristillä kuoli,
kirkkaus kauhuihin hukutettiin.

Matarat, keltaiset, kaikessa kuuliaisit,
Luojaansa surren kastuivat kyyneliin.

Etäältä näkivät ne rohkeat naiset
käsittämättömän kunnian.

Mk 15:40–41

Kuudennen tunnin yölintu lauloi
kauneimman laulunsa, salaisimman.

Mk 15:33

Matarat, keltaiset, Maarian seimiheinät,
kaidalle tielle kantoivat tuoksuaan.

Tikkurila 6.8.2020

Lupa julkaisuun saatu tekijältä.

6. Emeritusarkkipiispa Kari Mäkisen tervehdys Yhteinen hätkuva -tapahtumalle

Teille kaikille aviopareille hyvän Jumalan runsasta siunausta ja iloa elämän
rikkaudesta

toisissanne – ja rakkaudesta!

Kari Mäkinen, 29.6.2018

7. Lopuksi

Tämä kirja taltioi kappaleen matkaa siinä prosessissa, jossa samaa sukupuolta olevat pariskunnat ovat kulkeneet kohti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Matka on edelleen kesken, vaikka kirkollisia vihkimisiä tapahtuu. Koska kirjan tekstit ja tapahtumat osuvat useammalle vuodelle ja vuosikymmenellekin, on myös keskustelu ja sen painotukset muuttuneet.

Tasa-arvoisen avioliittolain voimaantulon jälkeen Suomessa on vihitty useita kymmeniä, ellei satoja samaa sukupuolta olevaa pareja. Tämän lisäksi useat kymmenet papit ovat vihkineet pareja erilaisista sanktioista ja rajoituksista huolimatta. Papeista, jotka ovat vihkineet samaa sukupuolta olevia pareja, on tehty kanteluita tuomiokapituleihin, ja osassa näistä tapauksia on saatu myös varoituksia. Kesällä 2020 KHO pesi kätensä kirkon sisäisestä kiistasta todeten, että työnantajalla oli ollut oikeus antaa varoitus Oulun hiippakunnassa vihkimisen toimittaneelle Arpad Kovacsille. Linjaus oli monille pettymys, mutta toisaalta selvensi tilannetta: tämä asia muutenkin suurta autonomiaa nauttivan kirkon on nyt ratkaistava itse. Mielenpitoet ovat myös muuttuneet nopeasti, reilusti yli puolet papeista kannattaa jo samaa sukupuolta olevien vihkimistä ja siitä ehdottomasti kieltäytyy enää vain joka neljäs.

Tämän asian keskiössä ei kuitenkaan pitäisi olla pappien, heidän mahdollisten varoitustensa tai edes piispojen ja kirkolliskokouksen. Sen keskiössä olemme me sateenkaariparit, toisiaan rakastavat ihmiset, jotka haluamme sitoutumisellemme kirkollisen vihkimisen ja siunauksen. Sen keskiössä ovat meidän lapsemme, sukumme ja ystävämme, joita asia myös koskettaa, ja jotka vuodesta toiseen olemme joutuneet kokemaan julmaa ja eriarvoistavaa kohtelua ja seuraamaan poteroihinsa juuttunutta keskustelua, joka satuttaa. Eikö Kristuksen kirkko todellakaan pysty parempaan vuonna 2022?

Samaa sukupuolta olevien parien vihkiminen on iso ja tärkeä kysymys, joka toivottavasti pian ratkeaa, sateenkaariväen ja monien kirkon liberaalien jäsenten kärsivällisyys tämän kysymyksen osalta alkaa olla lopussa. Queer- kritiikin näkökulmasta itse avioliittoinstituutiossa (jos kohta kirkossakin) sinänsä on haasteensa, ja voi pitää outona sitä edistystä, että homot ja lesbot haluavat sovittaa oman parisuhteensa ja häätöjuhlaansa perinteiseen hetero-malliin. Tämä näkökulma ansaitsee myös tulla kuulluksi.

Intersektionaalisen feminismien ajatuksissa ei vain sukupuolella, vaan myös seksuaalisella suuntautumisella, iällä, luokalla, rodulla, kielellä, vammaisuudella (listaa voi jatkaa) on tärkeä merkityksensä ihmisten mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumisessa. Myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piirissä on monia ihmisiä, joiden kohdalla monet erilaiset erot risteävät. Kaikilla meillä tulee olla kirkon piirissä turvallinen tila ja oma paikka. Kaikelle syrjinnälle, hengelliselle vihapuheelle, väkivallalle ja toiseuttamiselle pitää kirkossa olla nollatoleranssi.

Samalla kun uskomme samaa sukupuolta olevien parien vihkimiskiistan pian jäävän historiaan, toivomme tällä kirjalla tekevämme tilaa ja avaavamme ovia myös muille tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyville kysymyksille kirkossa ja seurakunnissa. Eikä pelkästään keskustelulle, vaan myös käytännön toimille, joilla kirkosta voi tulla aidosti kaikkien kirkko ja Kristuksen rakkauden yhteisö.

8. Kirjoittajat

Toimittajat

Aino-Maija Elonheimo, FK

Aino-Maija (Aiska) Elonheimo (s. 1961) on uskontotieteilijä ja suunnittelija Helsingin yliopistossa. Hän on feministisen liikkeen ja -pedagogiikan aktivisti, körtti ja kirkon maallikkojäsen. Hän oli mukana toimittamassa Feministisen pedagogiikan ABC -kirjaa (Vastapaino, 2018) sekä kirjoittamassa Taantuvan tasa-arvon kirkko -teosta (S&S 2019).

Miska Karhu, HuK

Miska Karhu (s. 1997) on uskontotieteen maisterivaiheen opiskelija, kirjailija ja kirkon maallikkojäsen. Hänen pro gradu -tutkielmansa käsittelee feminististä teologiaa ja pappeutta evankelis-luterilaisessa kirkossa. Vapaa-ajallaan hän työskentelee transihmisten oikeuksien parissa.

Arja Majuri, TM

Arja Majuri (s. 1951) on seurakuntapastori, aktiivinen naisteologi ja vaikuttaja kirkon järjestökentässä. Hän on sateenkaariveteraani ja vähemmistöjen puolestapuhuja. Hän toimii yhteyden rakentajana kirkollisissa järjestöissä ja oli mukana Yhteyden rakentajat -kirjan julkaisussa (Kirjapaja 2020).

Asiantuntijat

Nina Järviö, FT, asiantuntija Tasa-arvoasiain neuvottelukunnassa

Kirsi Vainio-Korhonen, Suomen historian professori

Anna Moring, FT, johtava asiantuntija Monimuotoiset perheet -verkostossa

Vesa Hirvonen, TT, dosentti

Urpo Kangas, siviilioikeuden professori emeritus

Pekka Kivekäs, pastori, virsirunoilija

Katri Korolainen, Kirkolliskokousedustaja 2012-
Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtaja 2016-

Heikki Karasti, kappalainen, eläkkeellä

9. Aiheesta lisää

Aarnipuu, Tiia 2008: *Trans. Sukupuolen muunnelmia*. Like, Helsinki.

Audas, Emma 2020: *Det heliga äktenskapet*. Diss, Åbo Akademi.

Hagman, Sandra 2016: *Seitsemän kummaa veljestä. Kertomuksia suomalaisen homoseksuaalisuuden historiasta*. Gaudeamus, Helsinki.

Hautala, Jukka 2019: *Avioliiton siirtymä patriarkaalisesta kontekstista jälkipatriarkaaliseen*. Vartija-verkkojulkaisu 22.3.2019. Saatavissa: <https://www.vartija-lehti.fi/avioliiton-siirtyma-patriarkaalisesta-kontekstista-jalkipatriarkaaliseen/> (Luettu: 24.5.2022)

Hautala, Jukka 2020: *Jatkopohdintaa patriarkaalisesta ja jälkipatriarkaalisesta. Tulkinta paradigmanmuutoksen vaikutuksista kirkon avioliitto-opetukseen*. Vartija-verkkojulkaisu 2.10.2020. Saatavissa: <https://www.vartija-lehti.fi/jatkopohdintaa-patriarkaalisesta-ja-jalkipatriarkaalisesta-tulkinta-paradigmanmuutoksen-vaikutuksista-kirkon-avioliitto-opetukseen/> (Luettu: 24.5.2022)

Heikka, Mikko 2014: *Vapaina ja tasavertaisina*. Kirjapaja, Helsinki.

Hentilä, Jorma & Nissinen, Jussi & Stålström, Olli & Tuovinen, Liisa 2011: *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. Gaudeamus, Helsinki.

Helander, Eila 2017: *Selvitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihkioikeudesta luopumisesta ja avioliittoon vihkimisen merkityksestä kirkon identiteetille*. Suomen evankelis-luterilainen kirkko.

Hirvonen, Vesa 2016: *Näkökohtia luterilaisesta avioliittokäsityksestä*. Teologinen Aikakauskirja. 121. 3/2016. 262–271.

Hirvonen, Vesa: *Sateenkaariaiheisiä blogeja vuosilta 2015–2021, Kotimaa 24:n Tulkaa kaikki -lukijablogit*. <https://www.kotimaa.fi/blogistit/blogisti/9377/>

Hytönen, Maarit & Ketola, Kimmo & Salminen Veli-Matti & Sohlberg Jussi & Sorsa, Leena (toim.) 2016: *Erilaisista yhteisöistä elävä kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 124.

Hytönen, Maarit 2003: *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset*. Kirjapaja, Helsinki.

Juvonen, Tuula 2015: *Kaapista kaapin päälle. Homoseksuaaliset ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa*. Vastapaino, Tampere.

Kallatsa, Laura 2020: *Homoseksuaalisuus ja papit – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien käsitykset samaa sukupuolta olevien avioliitosta ja asenteet homoseksuaalisuutta kohtaan*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology, 156.

Kallatsa, Laura & Kiiski, Jouko 2019: *Vihkiäkö vai ei? Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien käsitykset samaa sukupuolta olevien oikeudesta kirkolliseen avioliittoon*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 60.

- Kejonen, Eetu & Hintsala, Meri-Anna 2013: *Torjuttuna vai ymmärrettynä? Homoseksuaalisuuden kohtaaminen*. Teoksessa Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.) *Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä*. Helsinki, Kirjapaja, 145–172.
- Ketola, Kimmo & Hytönen, Maarit & Salminen, Veli-Matti & Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena 2016: *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015 – Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125.
- Ketola, Kimmo & Niemelä, Kati & Palmu, Harri & Salomäki, Hanna 2013: *Haastettu kirkko – Suomen evankelis-luterilainen kirkkovuosina 2008–2011*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115.
- Kirkkohallitus 2009: *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet 2009. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispaikokouksen 14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö*. Suomen evankelisluterilainen kirkko.
- Korhonen, Johanna & Östman, Jeanette (toim.) 2014: *Kaikella rakkaudella. Sanoja seksuaalisuudesta ja sukupuolesta*. Into, Helsinki.
- Niemelä, Kati 2014: *Kutsumusta, auttamista ja itsensä toteuttamista. Pappien ja kanttorien suhde työhön, työhyvinvointi ja suhtautuminen ajankohtaisiin kysymyksiin Kirkon akateemisten kyselyssä 2014*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 38.
- Nissinen, Martti & Tuovinen, Liisa (toim.) 2003: *Synti vai siunaus. Homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta*. Kirjapaja, Helsinki.
- Nissinen, Martti & Vähäkangas, Päivi 2019: *Raamattu ja avioliitto perustevaliokunnan avioliittomietinnössä*. Vartija-verkkojulkaisu 19.3.2019. Saatavissa: <https://www.vartija-lehti.fi/raamattu-ja-avioliitto-perustevaliokunnan-avioliittomietinnossa/> (Luettu: 24.5.2022)
- Ruokamo, Anna 2015: *Eksegeettisesti perusteltua kansalaisvaikuttamista ja keskusteluapua. Yhteysliikkeen kirkollis-yhteiskunnallinen toiminta 1998–2010*. Teologian Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Saarelma, Antti (toim.) 2007: *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 101.
- Saarelma, Antti (toim.) 2009: *Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 105.
- Saarinen, Risto 2015: *Oppi rakkaudesta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Tsokkinen, Anni (toim.) 2019: *Taantuvan tasa-arvon kirkko*. S&S, Helsinki.
- Vikström, Björn 2016: *Monta rakkautta. Seksuaalisuuden, parisuhteen ja avioliiton teologia*. Kirjapaja, Helsinki.
- Vikström, John 1983: *Lutherin regimenttiopin poliittinen ja yhteiskunnallinen merkitys – Luther ja yhteiskunta*. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 136. Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura, Helsinki.